

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Магістерська робота

освітній ступінь - магістр

на тему: «ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОФЕСІЙНУ

ЕТИКУ СУДДІ»

«THE INFLUENCE OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE
PROFESSIONAL ETHICS OF A JUDGE»

Виконала: студентка 2-го року навчання,

Спеціальності

081 Право

Гулаткан Соломія Василівна

Керівник Хавронюк Микола Іванович,

доктор юридичних наук, професор, доцент

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Магістерська робота захищена 3

оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 2024 р.

Київ 2024

Декларація академічної доброчесності

Я, Тулаткан Софія Василівна, студентка 2 року навчання магістерської програми за спеціальністю 081 "Право" факультету правових наук НаУКМА:

- підтверджую, що написана мною магістерська робота на тему: "Вплив інформаційних технологій на професійну етику судді" відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6. Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, з'являючись якого я ознайомила;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи iCheck.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

10 травня 2024 року Тулаткан С.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУДДІ	7
1.1. Поняття «суддя» у правовій системі України	7
1.2. Стандарти професійної етики судді	13
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	32
2.1. Поняття «інформаційні технології» та їх види	32
2.2. Особливості професійної етики суддів та інших правників щодо використання ними інформаційних технологій	41
2.3. Позитивний вплив інформаційних технологій на діяльність судді	50
2.4. Негативний вплив інформаційних технологій на діяльність судді	58
РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	71
3.1. Етичні виклики, пов’язані із застосуванням суддею інформаційних технологій	71
3.2. Порухення, пов’язані із застосуванням суддею інформаційних технологій, зокрема в дисциплінарній практиці Вищої ради правосуддя	76
3.3. Перспективи та рекомендації вдосконалення регулювання етичних стандартів судді під час використання ним інформаційних технологій	81
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
Додаток 1	106
Додаток 2	108
Додаток 3	115

ВСТУП

У сучасному інформаційному суспільстві, де інновації штовхають нас до нових горизонтів, судова система не може залишитися осторонь від впливу інформаційних технологій. Це надає не лише нові можливості для поліпшення судової практики, але й створює важливі етичні дилеми, які потребують ретельного дослідження та аналізу.

У 2023 році лише 16% респондентів опитування Інституту Геллапа (американський інститут дослідження громадської думки) визнали юристів етичними [1]. На жаль, присяга бути етичним не є достатнім захистом від етичних проступків.

Актуальність дослідження обумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій та їх впливом на ключові аспекти судової системи. Сучасний суддя повинен вміло користуватися технологіями, але при цьому дотримуватися високих етичних стандартів, що стає викликом в умовах стрімкого технологічного розвитку.

Об'єкт дослідження: вплив інформаційних технологій на професійну етику.

Предметом дослідження є вплив інформаційних технологій на професійну етику судді.

Мета цього наукового дослідження полягає в глибокому вивченні етичних аспектів використання інформаційних технологій у судовій діяльності. Робота спрямована на розкриття впливу цих технологій на суддівську етику, визначення етичних викликів та порушень, а також розробку рекомендацій для вдосконалення етичних стандартів у правосудді.

Для досягнення поставленої мети у дослідженні такі **завдання**:

- 1) визначити поняття «суддя» і стандарти професійної етики суддів судів загальної юрисдикції;
- 2) визначити поняття «інформаційні технології» та їх види;

- 3) визначити особливості професійної етики суддів та інших правників у контексті використання інформаційних технологій;
- 4) дослідити позитивний вплив інформаційних технологій на діяльність суддів;
- 5) виявити негативний вплив інформаційних технологій на діяльність суддів;
- 6) виявити етичні виклики, пов'язані з застосуванням суддею інформаційних технологій;
- 7) дослідити порушення, пов'язані з використанням суддею інформаційних технологій у дисциплінарній практиці Вищої ради правосуддя;
- 8) дослідити способи вдосконалення регулювання етичних стандартів судді під час використання ним інформаційних технологій та розробити рекомендації.

Це дослідження буде базуватися на аналізі вітчизняних та міжнародних публікацій, наукових статей, законодавчих актів, а також на результаті власного дослідження етичних ситуацій в сучасній судовій системі.

Основні джерела інформації роботи – наукові публікації, що охоплюють тему суддівської діяльності та організації правосуддя, а також рішення Вищої ради правосуддя, що складає емпіричну базу дослідження.

Методи дослідження:

Порівняльний метод, який дозволяє провести аналіз різних аспектів судової практики та виявити закономірності та відмінності.

Індуктивний метод, що полягає у формуванні загальних висновків на основі аналізу конкретних прикладів та фактів.

Метод аналізу та синтезу, який дозволяє розглядати судові рішення в комплексі та виявляти їхні основні аспекти та взаємозв'язки.

Емпіричний метод, спрямований на збір та аналіз конкретних даних щодо судових рішень з метою отримання об'єктивних результатів дослідження.

Основну наукову інноваційність дослідження формує вивчення етичних викликів, які виникають внаслідок використання інформаційних технологій, та розробка конкретних рекомендацій для подолання цих викликів у сфері правосуддя.

Ця робота покликана зробити внесок у розуміння етичних аспектів застосування інформаційних технологій у судовій системі та розробити практичні рекомендації для подолання етичних викликів, які виникають у зв'язку із цим процесом.

РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУДДІ

1.1. Поняття «суддя» у правовій системі України

Справедливість та закон – це дві стійкі концепції, які протягом віків об'єднували суспільство та надавали йому порядок. Здавалося б, розуміння природи судової влади могло б залишитися незмінним, адже її коріння сягає глибоко в історію людства. Проте, в сучасному світі, де технологічний прогрес невинно змінює наше сприйняття та взаємодію, розгляд цієї теми отримує новий вимір.

У статті Вільяма Ескріджа 1989 року стверджується, що суди здатні краще «висловлювати суспільні цінності», оскільки їх «незалежність зменшує інерцію та тиск груп інтересів у повсякденній політиці, а також тому, що їх відкрите, обґрунтоване та поетапне прийняття рішень забезпечує більш раціональне обговорення суспільних питань» [2, с. 1016].

Історія дослідження природи судової влади свідчить про те, що ця тема завжди залишалася актуальною. Представники юридичної науки та судових органів досліджували тематику, щоб зрозуміти, як судова влада взаємодіє з іншими гілками влади, як вона впливає на суспільство, які її кордони [3, с. 95]. Проте, сучасні реалії ставлять нові завдання перед дослідниками та практиками.

І як визначено у Документах Консультативної ради європейських суддів: судова влада — це одна з трьох гілок влади демократичної держави. Місія судової влади полягає в гарантуванні верховенства права та в забезпеченні неупередженого, справедливого, чесного та ефективного застосування права [4, с. 28].

Завданням сучасних досліджень є не тільки розуміння традиційних аспектів природи судової влади, але й адаптація цих розумінь до нових реалій.

Розгляд природи судової влади у сучасному світі потребує інтеграції історичного розуміння з новими викликами. Це не тільки питання для

юридичної науки, але й виклик для всього суспільства, яке шукає баланс між традиціями і новаторством у контексті цифрової ери.

У типовій романо-германській країні особа, яка закінчила юридичний факультет, робить вибір між кар'єрою судді та кар'єрою приватного юриста. Якщо вона обирає перше і спроможна скласти іспит, її призначають суддею. Її перше призначення — суд нижчого рівня; після цього вона просувається суддівськими сходами, наскільки це можливо, до виходу на пенсію з державною пенсією. Її просування по службі та призначення залежать від того, як її роботу оцінює рада старших суддів або іноді від рішення міністра юстиції [5].

Шлях до юридичного успіху дуже складний, що дає мало можливостей для помилок з точки зору формальної освіти, юридичної практики та судового досвіду.

У переважній більшості країн, які належать до романо-германської правової сім'ї, судді в цих системах права є державними службовцями. Сучасна правова система України визначається складністю та різноманіттям, де одну із ключових ролей відіграє судова влада, а відповідно до статті 3 Закону України «Про державну службу» судді не належать до державних службовців [6].

У цьому контексті, визначення поняття «суддя» стає ключовим завданням для розуміння суті та функцій суддівської діяльності в українській правовій системі.

Перш за все, для з'ясування значення поняття «суддя» слід розглянути його історичний розвиток. Українське суддівство має корені, що сягають глибокої історії та визначаються впливом різних правових традицій. Зміни, які відбулися в розумінні статусу суддів протягом періоду незалежності, свідчать про значний прогрес у визначенні та розвитку суддівської професії в Україні. Порівнюючи з радянською правовою доктриною, сучасне розуміння статусу суддів визначено не тільки відмовою від класових підходів, але й активним поглибленням у термін «статус суддів».

Серед основних відмінностей можна визначити відхід від класових штампів та ідеологічних обмежень, які були характерні для радянської епохи. У період незалежності в Україні суддівський статус перестав підпадати під ідеологічні уявлення та політичні впливи, що дозволяє суддям вільно виконувати свої обов'язки та вирішувати правові питання на об'єктивній та незалежній основі.

Однак головною рисою еволюції є збагачення розуміння суддівського статусу якісними характеристиками. Сучасна правова доктрина удосконалила визначення суддівського статусу, наділивши його новими вимірами. Тепер визначення статусу суддів включає не лише юридичні аспекти, але і етичні, професійні та соціокультурні виміри.

Судді стали більше сприйматися як незалежні, об'єктивні та відповідальні фахівці. Сучасний статус судді визначається не тільки юридичними навичками, але і здатністю до високоморальної поведінки, розуміння етичних аспектів та адаптації до сучасних викликів.

Глибоке розуміння етимології терміна «статус суддів» свідчить про бажання відмовитися від формальних та поверхневих підходів до цього поняття. Його багатогранність визначається не лише юридичними нормами, але й відображає важливість етичних стандартів, професійної компетентності та глибокого розуміння соціокультурного контексту.

Сучасне розуміння статусу суддів в Україні є результатом не тільки юридичної трансформації, але й еволюції професійних цінностей. Відхід від класових штампів та збагачення якісними характеристиками свідчать про позитивний напрямок розвитку правової системи країни та сприяють підвищенню довіри громадян до юстиційного процесу.

Згідно з висловленням В. Сіренка, суддя виступає як носій судової влади, охоплюючи всі рівні судових органів від найнижчих до верховних. Це обумовлено тим, що кожен із суддів, незалежно від його місця у судовій системі,

розглядає конкретні справи в індивідуальному порядку, керуючись законодавством та власним правосвідомістю [7, с. 11].

Згідно з А. Іванищуком, суддя представляє собою висококваліфікованого та досвідченого юриста, який є громадянином України. Згідно з вимогами Конституції та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя призначається на посаду, обіймаючи штатну суддівську посаду у будь-якому з судів України та виконуючи суддівські обов'язки на професійній основі [8, с. 108].

Отже, за переконанням В. Сіренка, суддя виступає як ключовий фігурант в системі судової влади, забезпечуючи незалежність та об'єктивність при розгляді справ. А. Іванишук, у свою чергу, підкреслює важливість кваліфікації та досвіду у роботі судді, визначаючи його як висококваліфікованого юриста, готового здійснювати правосуддя відповідно до високих стандартів закону та конституційних норм.

Законодавство України надає визначення поняттю «суддя». Зокрема, Конституція України та закони, що регулюють судочинство, встановлюють основні аспекти статусу, прав та обов'язків суддів. Аналіз цих нормативних актів відображає роль судді в системі влади, його незалежність та відповідальність перед суспільством.

Нинішній етап розвитку суддівської влади в Україні ставить перед собою ряд актуальних завдань та викликів, тому розгляд поняття «суддя» в контексті української правової системи вимагає інтегрованого підходу, що враховує як історичні традиції, так і сучасні виклики. Переважаючі погляди на роль та функції суддів у правовій системі України формуються під впливом не лише національних, а й міжнародних правових стандартів, що робить це питання надзвичайно актуальним для дослідження.

Питання правового статусу судді в Україні, визначеного в законодавчих актах, викликає глибокий рефлексивний аналіз і обговорення серед юристів та громадськості. Хоча Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2010

року визначає суддівський статус, відсутність чітких дефініцій у ньому викликає необхідність глибшого розуміння та уточнення цього поняття.

Стаття 52 цього Закону України «Про судоустрій і статус суддів» «Статус судді», визначає суддю як громадянина України, який відповідно до Конституції та самого зазначеного вище нормативно-правового акту призначений суддею [9]. Однак, поняття «правовий статус» судді в законодавстві не конкретизується, залишаючи простір для інтерпретацій та дискусій.

Важливо зазначити, що, незважаючи на відсутність чіткого визначення, статус судді визнається як єдиний та незалежний, незалежно від місця у системі судів.

Визначення правового статусу судді України наразі можна зробити шляхом аналізу таких елементів як: гарантія незалежності, визначення механізмів захисту суддівської функції від неправомірних втручань, регулювання питань дисциплінарної відповідальності.

Водночас, важливо враховувати, що правовий статус судді не може існувати в ізоляції від суспільства, та що стабільність та довіра до судової системи залежать не лише від тексту закону, але й від його реалізації в конкретних судових рішеннях та практиці.

Так, постійна робота над вдосконаленням правового статусу судді в Україні є важливим завданням для забезпечення ефективності та довіри до судової системи в умовах розвитку та викликів сьогодення.

Термін «суддя» в сучасному юридичному вимірі став символом важливої ланки у судовій системі. Юридична енциклопедія розширює наше розуміння поняття «суддя». Вона підкреслює, що це не лише особа, яка вирішує конкретні правові питання, але і носій важливого соціального статусу та гаранта судової справедливості [10, с. 626]. Згідно з конституційним порядком та визначеннями, наданими юридичною енциклопедією, суддя є ключовим фігурантом, наділеним повноваженнями здійснювати правосуддя та виконувати обов'язки на

професійній основі в суді. Його функції включають розгляд справ, прийняття незалежних судових рішень та забезпечення справедливості в суспільстві.

Важливий аспект тут – це визначення судді як особи, яка здійснює правосуддя на професійній основі. Це свідчить про високий рівень відповідальності та спеціалізації у цій професії, де вимагають високих стандартів компетентності та етичності.

У Популярній юридичній енциклопедії зазначено таке: суддя – це посадова особа з числа громадян України, яка відповідно до Конституції України призначена суддею і займає штатну суддівську посаду в одному з судів [11, с. 467].

Розглядаючи суддю з двох перспектив – конституційної та енциклопедичної – ми бачимо глибокий зв'язок між правовим статусом та соціокультурним визначенням. Суддя не просто виконує свої обов'язки, він є ключовим учасником правової системи, який формує довіру суспільства до юридичної влади.

Отже, термін «суддя» є важливою і необхідною складовою судової системи. Його значення переходить за межі простого опису посади, а стає фундаментальним елементом суспільного ладу, де правосуддя та довіра ґрунтуються на кваліфікованій та справедливій діяльності суддів. Згідно з конституційним порядком та визначеннями, наданими юридичною енциклопедією, суддя є ключовим фігурантом, наділеним повноваженнями здійснювати правосуддя та виконувати обов'язки на професійній основі в суді.

Основними характеристиками судді є незалежність, об'єктивність, безперешкодний доступ до правосуддя, висока юридична кваліфікація та відповідальність за прийняті рішення.

Так, суддя – це громадянин України, призначений на відповідну посаду в порядку, передбаченому Конституцією України, який володіє спеціальною юридичною кваліфікацією та має повноваження вирішувати правові спори та приймати рішення в рамках судового процесу в суді загальної юрисдикції на

професійній основі відповідно до закону, крім виконання своїх професійних обов'язків, суддя також несе відповідальність за забезпечення справедливості та захист прав громадян.

1.2. Стандарти професійної етики судді

Аналізуючи історію людства, ми вражені зусиллями суспільства шукати закономірності в різноманітності. Деякі регульовані види діяльності перетворилися на загальноприйняті правила, а пізніше — на стандарти, яких дотримуються люди, які є важливими скарбами для людського суспільства.

Термін «стандарти» може бути визначений в широкому сенсі. Вони можуть бути не тільки розроблені та опубліковані організаціями стандартизації, але також зроблені неявно та неофіційно. Насправді термін стандарт використовується для позначення поняття «основи і правила вимірювання» в діяльності людини в різних сферах. Іноді люди обговорюють, які критерії слід використовувати для вирішення справи, іноді вони вдаються до так званих моральних стандартів на підтримку конкретних кодексів поведінки. Історична еволюція цих кодексів або стандартів відрізняється від країни до країни через відмінності в культурі, цивілізації та цінностях [12, с. 3].

Таким чином, у широкому сенсі ми можемо визначити стандарти як прийняті основи або правила, що впливають з економічної та соціальної діяльності.

Виклики в сучасній юридичній професії під час війни є особливо гострими та складними. У контексті війни, коли правова система та норми стикаються з винятковим тиском та напруженістю, перед юристами постає завдання пошуку балансу між високими етичними стандартами та реальними обставинами, що вимагають практичної необхідності.

Сучасна вчена Розі Брайдогті зазначає, що надзвичайно важливо бути гідним нашого часу, пристосовуючи свої дії до його вимог як критично, так і

творчо. Визнаючи історію як будівельний матеріал для майбутнього, вона підкреслює, що такий підхід може забезпечити стійке та позитивне сучасне, сповнене надії на майбутнє [13]. Такий підхід вимагає не лише огляду історичних протиріч, але й готовності до рішучих змін у власних умонастроях і цінностях.

Безумовно, поняття «суддя» в сучасному правовому контексті неможливо вичерпно розглядати без аналізу стандартів професійної етики, які регулюють поведінку та діяльність суддів.

Професійна етика судді є фундаментальним аспектом суддівської діяльності, визначаючи стандарти поведінки, які судді повинні дотримуватися в своїй професійній практиці. Ця етика відображає важливі принципи, які лежать в основі справедливості, незалежності та неупередженості в судовій системі, визначає відповідальність суддів перед законом та суспільством.

Судді мають дотримуватися високих стандартів чесності, об'єктивності та справедливості в розгляді кожної справи. Це передбачає об'єктивне прийняття рішень на підставі доказів і закону, неупереджене ставлення до всіх учасників судового процесу.

Судді мають бути вільними від будь-яких зовнішніх впливів, політичного чи корпоративного тиску, щоб забезпечити об'єктивність та імпарціальність у своїх рішеннях.

Безумовно, професійна етика включає в себе зобов'язання до постійного самовдосконалення та навчання. Судді мають активно розвивати свої знання, вміння та компетенції, щоб забезпечити високий рівень професійної діяльності та відповідати сучасним вимогам правосуддя.

Доцільним буде звернути увагу на аналіз правових аспектів професійної етики суддів С. Жукова. Так, науковець аналізує Кодекс суддівської етики та Коментарі до Кодексу суддівської етики та доходить висновку, що у своїй спробі визначити поняття суддівської етики, Коментар до Кодексу суддівської етики визначив її як систему принципів, що регулюють поведінку суддів у судовому

процесі та поза ним. Визначення включає у себе ідеї високих стандартів поведінки, які відображають не лише дотримання закону, але й створення еталону порядності і справедливості. Проте, термін «суддівські стандарти» залишився недостатньо визначеним, що породжує питання про його відповідність «високим стандартам поведінки». Тож С. Жуков слушно зауважує, що деякі невизначеності в положеннях Кодексу суддівської етики свідчать про потребу уточнення та конкретизації цих понять [14, с. 83].

У контексті стандартів професійної етики судді важливо врахувати, що суддівська професія є винятково відповідальною та високорівневою галуззю правової сфери. Судді несуть на собі велику відповідальність за забезпечення справедливості, дотримання правових норм та захист прав та свобод громадян.

У посібнику-пораднику Денисенко Л., Сироїд О., Фадєєва І., Шаповалова О. «Бути суддею», призначеному для суддів або майбутніх суддів, слушно вказано, що незважаючи на те, що людяність, справедливість, розсудливість, чесність та доброта є універсальними якостями, що затребувані в будь-якій професії, суддівство вносить свої власні особливі вимоги та акценти на професійні якості.

Судді, подібно до інших професій, повинні мати зосередженість та вміння правильно оцінювати ситуацію. Однак в їхньому випадку, ці якості стають критичними для об'єктивного та компетентного розгляду справ, де вирішуються судові питання, що мають велике значення для правопорядку та суспільства в цілому.

Так, автори зазначеного посібника виділяють ряд етичних складових, які безумовно повинні проявляти судді:

Терплячість та витримка, які можуть знадобитися у будь-якій професії, у суддів також мають важливе значення, оскільки судовий процес може бути витягнутим у часі, а рішення повинні бути обґрунтованими та обдуманими.

Рішучість та дисциплінованість є ключовими властивостями, що допомагають суддям приймати важливі рішення та забезпечувати ефективну

роботу судової системи. Здатність чітко виконувати накази та уважність стають запорукою того, що процес розгляду справ пройде з відповідною ретельністю та врахуванням всіх деталей.

Так, враховуючи особливості суддівської професії, також можна зазначити, що певні риси характеру, які можуть бути розвинуті або набуті, стають критичними. Наприклад, неупередженість, об'єктивність та висока ступінь етичності є невід'ємними частинами стандартів професійної етики судді. Отже, аналізуючи вказані якості в контексті суддівства, можна визначити, як судді мають бути оснащені не тільки загальними характеристиками, але і специфічними професійними якостями, які забезпечують їхню здатність забезпечувати ефективність та справедливість в судовому процесі [15, с. 78-79].

Тож для визначення щонайширшого переліку стандартів професійної етики судді необхідним є розгляд як вітчизняних стандартів, так і відповідних міжнародних, які визначають етичні норми та принципи, якими повинні керуватися судді у своїй професійній діяльності.

Стандарти професійної етики

1) Самостійність та незалежність

Стаття 6 Конституції України закріплює основний принцип поділу влади та самостійності судової гілки влади поряд із законодавчою та виконавчою владою [16]. Це визначає не лише юридичний, але і моральний фундамент для формування високих стандартів для представників судової влади [17, с. 264].

Судова влада – необхідний механізм у сфері вирішення соціальних та міжособистісних конфліктів та є важливим інструментом у системі превентивних заходів, стримування та протидії процесам, які можуть дестабілізувати життя суспільства. З урахуванням цих обставин, судова влада повинна відповідати високим моральним стандартам у своїй діяльності, спрямованій на зміцнення громадського порядку.

Зазначене обґрунтовує необхідність, що судова влада виправдовує надії суспільства, покладені на неї у контексті гарантування виконання та захист прав

та обов'язків громадян у різних сферах юрисдикції. Такий підхід вимагає від судової системи високих стандартів моралі та етики, щоб вона відповідала сподіванням суспільства та сприяла налагодженню гармонійних відносин в суспільстві.

Стаття 57 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлює процедуру складання присяги судді, яка має велике значення з точки зору етики та професійної поведінки суддів. Присяга є важливим обрядом, який відображає важливі принципи, які повинні керувати діяльністю судді під час виконання їхніх обов'язків.

В присязі судді чітко зазначаються ключові принципи, які суддя повинен дотримуватися у своїй роботі. Судді урочисто обіцяють бути об'єктивними, безсторонніми, неупередженими, незалежними, справедливими та кваліфікованими в здійсненні правосуддя. Крім того, вони зобов'язуються керуватися принципом верховенства права, дотримуватися лише закону, чесно і сумлінно виконувати свої повноваження, а також додержуватися етичних принципів і правил поведінки судді.

Це свідчить про те, що етика грає важливу роль у професійній діяльності суддів і має навіть конституційний характер, оскільки зазначені принципи є фундаментальними для забезпечення незалежного та справедливого правосуддя. Присяга нагадує суддям про їхні відповідальність перед суспільством, перед законом та перед собою, і визначає стандарти, до яких їм слід дотримуватися у всій їхній діяльності.

З цього можна зробити висновок, що етика є не лише важливою складовою професійної діяльності суддів, але й є невід'ємною частиною їхнього законного зобов'язання перед суспільством і правовою системою.

Окрім цього судді в Україні повинні керуватися принципами, які відображені в системах правосуддя по всьому світу та застосовуються міжнародними організаціями, що мають на меті забезпечити справедливість і правосуддя, зокрема, Бангалорські принципи поведінки суддів (схвалені

резолуцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради Організації Об'єднаних Націй від 27 липня 2006 року) [18]. Ці принципи відображають універсальність та необхідність у сучасному світі і є визначальними стандартами, визнаними в усіх культурах та системах правосуддя [19, с. 4].

І перша основоположна засада Бангалорських принципів, яку слід виокремити, — незалежність, є каменем кутовим суддівської функції: незалежність від зовнішніх впливів гарантує, що судді приймають об'єктивні та непристрасні рішення, вільні від політичного чи економічного тиску.

2) *Політична нейтральність*

Політична нейтральність, визначена в статті 40, покликана забезпечити, щоб судді уникали демонстрації своїх політичних переконань, що є важливим для збереження незалежності судової системи.

3) *Дотримання моральних стандартів*

Викладені у Кодекс суддівської етики морально-етичні принципи поведінки суддів включають незалежність, неупередженість, чесність, непідкупність та справедливість [20]. Ці принципи визначають моральні стандарти, які судді повинні дотримуватися у своїй роботі. Кодекс також визначає конкретні заходи, спрямовані на забезпечення цих принципів, наприклад, зобов'язання судді бути незалежним у прийнятті рішень та уникали недоброчесних зв'язків, які можуть вплинути на його об'єктивність.

Коментар до Кодексу суддівської етики пропонує важливий підхід до розуміння суддівської етики як складової професійної етики, що ґрунтується на системі моральних принципів [21]. Цей підхід розглядає етичний кодекс як сукупність ідей та уявлень про правильну та неправильну поведінку, що визначаються такими ключовими цінностями, як справедливість, доброчесність, гідність та людяність. Професійний етичний кодекс судді відображає його відповідальність перед суспільством і правовою системою та встановлює стандарти поведінки судді. Такий підхід допомагає забезпечити довіру

суспільства до системи правосуддя та підтримувати високі моральні стандарти в суддівському корпусі.

Хоча етичний кодекс для суддів спрямований на формування етичних стандартів та забезпечення їх виконання суддями в судовій системі України та став важливим інструментом у зміцненні довіри громадян до судової системи та підвищенні стандартів суддівської етики.

4) Етичність

Згідно зі статтею 56 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», судді також зобов'язані дотримуватися правил суддівської етики. Це включає в себе не лише справедливість у розгляді справ, але й виявлення та підтримку високих стандартів поведінки в будь-якій діяльності. Такий підхід спрямований на укріплення довіри суспільства до судової системи та гарантування чесності та непідкупності суддів.

Стаття 58 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлює важливість питання етики в професійній діяльності суддів, що підкреслюється наявністю Кодексу суддівської етики. Цей Кодекс затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України, що вказує на високий ступінь усвідомлення і важливості етичних норм та стандартів у професійній діяльності суддів.

Наявність окремого Кодексу суддівської етики свідчить про визнання необхідності створення чітких норм і правил, які визначають моральні та етичні стандарти, які повинні дотримуватися суддями. Кодекс регулює різні аспекти етики суддівської поведінки, включаючи незалежність, безпристрасність, справедливість, чесність та інші важливі принципи. Такий Кодекс є важливим інструментом у забезпеченні високих стандартів професійної поведінки суддів та підвищенні довіри суспільства до судової системи. Його існування дозволяє створити умови для ефективного функціонування правосуддя та забезпечує захист прав і свобод громадян. Таким чином, Стаття 58 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та наявність Кодексу суддівської етики свідчать про

важливість етичних аспектів у судовій системі та професійну відповідальність суддів перед суспільством.

Ч. 3 статті 79-5 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» вказує на те, що завершення конкурсу на зайняття вакантної посади судді можливе у випадку, якщо існують обґрунтовані сумніви щодо відповідності кандидата на посаду судді критеріям доброчесності чи професійної етики. Це означає, що етика і доброчесність грають важливу роль у процесі відбору кандидатів на посаду судді, виступають як основа для вмотивованого рішення щодо надання рекомендації про призначення кандидата. Якщо існують сумніви щодо дотримання кандидатом етичних стандартів та професійної доброчесності, Вища кваліфікаційна комісія має право відмовити у наданні рекомендації та обрати іншого кандидата, який має вищий рейтинг у конкурсі.

Такий підхід підкреслює важливість етики, відбір кандидатів враховуючи етичні принципи допомагає забезпечити високий професійний стандарт у судовій системі.

Стаття 85 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» визначає етапи кваліфікаційного оцінювання, включаючи інформацію щодо дотримання суддею правил професійної етики. Вища рада правосуддя використовує цю інформацію для оцінки доброчесності та етики судді. Також положення закону підкреслюють важливість етики в роботі суддів та в процесі відбору кандидатів на посаду судді. Так, суддівське досье є ключовим інструментом для оцінки дотримання суддею принципів професійної етики. У ньому фіксується інформація про поведінку судді, його рішення та вчинки в судовій діяльності. Це надає можливість контролювати дотримання суддею етичних норм та реагувати на можливі порушення.

З іншого боку, досье кандидата на посаду судді також має включати інформацію щодо відповідності кандидата критеріям професійної етики. Це важливий критерій відбору, який дозволяє визначити, чи має кандидат необхідні якості та рівень морально-етичних принципів для зайняття посади судді.

Обидва положення (ч. 4 та ч. 5 ст. 85) підтверджують, що етика є невід'ємною складовою суддівської професії та визначається як необхідна умова для зайняття посади судді та для подальшої роботи у цій посаді. Дотримання етичних стандартів забезпечує високий рівень довіри до судової системи та сприяє справедливості та законності у судовому процесі.

Отже, враховуючи важливість етики для суддів та кандидатів на посаду судді, необхідно гарантувати її належний рівень у всіх аспектах судової діяльності.

Зі змісту статей 87 та 88 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» вбачається, що Громадська рада доброчесності, як орган, який перевіряє суддів та кандидатів на відповідність критеріям доброчесності та професійної етики, повинна враховувати дотримання суддею етичних стандартів та правил професійної поведінки у своїх висновках. Вони мають переконатися, що суддя чи кандидат на посаду судді дотримується принципів доброчесності, чесності, незалежності та інших етичних норм, що забезпечують суспільну довіру до судової системи. Окрім цього Громадська рада доброчесності повинна бути дієвим інструментом у забезпеченні дотримання суддею етичних норм та стандартів поведінки.

Згадані вище положення дозволяють Громадській раді доброчесності ефективно визначати, чи відповідає суддя (або кандидат на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності. Такий механізм дозволяє запобігти можливим негативним наслідкам, які можуть виникнути внаслідок неетичної поведінки судді. Рішення про підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді ухвалюється з урахуванням висновку Громадської ради доброчесності, це сприяє встановленню відповідальності за неетичну поведінку та забезпечує дотримання стандартів професійної етики серед суддів.

Також основні вимоги до поведінки осіб, визначених у статті 37 Закону України «Про запобігання корупції», включають додержання закону та

загально визнаних етичних норм. Це робить особливий акцент на ввічливість та етичні стандарти у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими. Це підкреслює необхідність не лише правового, але й етичного підґрунтя суддівської поведінки.

Пріоритет інтересів держави є ключовим принципом, який зобов'язує осіб, представляючи державу, діяти виключно в інтересах держави. Це спрямовано на уникнення конфлікту інтересів та забезпечення, що робота суддів спрямована на загальне добро.

Також вважаємо доцільним окремо звернути увагу на ч. 4 статті 59 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» вказує на те, що результати моніторингу способу життя судді можуть бути використані для оцінки того, наскільки суддя дотримується правил суддівської етики. Це важливе положення, яке підкреслює взаємозв'язок між особистим способом життя судді і його професійною діяльністю.

Використання результатів моніторингу означає, що суддя повинен не лише виконувати свої обов'язки у судовій діяльності, а й поводити себе належним чином поза судовою залом, його поведінка, спосіб життя, фінансова діяльність і взагалі моральні принципи повинні відповідати високим стандартам суддівської етики.

Цікаво, що хоча стаття 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, проте, можна зазначити деякі аспекти, які можуть бути піддані критиці: термін «поведінка, що порочить звання судді» може тлумачитися по-різному. Це може призвести до суб'єктивного застосування норми та можливого використання дисциплінарної відповідальності як інструменту для переслідування суддів з політичних або особистих мотивів, а вимога щодо «відповідності способу життя судді його статусу» може бути неоднозначною та не визначеною чітко. Це може створити простір для різних

тлумачень і може бути використано навіть як інструмент для втручання у особисте життя суддів.

Незважаючи на ці певні недоліки, необхідно зауважити, що ця норма відображає важливість дотримання суддею етичних стандартів, ця норма підкреслює значення етики у роботі судді та вказує на те, що дотримання цих принципів є ключовим для забезпечення ефективності та довіри до судової системи.

Стаття 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» регулює процедуру дисциплінарного стягнення щодо суддів та встановлює критерії, за якими може бути визнаний істотний дисциплінарний проступок або грубе нехтування обов'язками судді. Одним з ключових критеріїв є поведінка судді, яка порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя.

Зазначена у статті поведінка - вчинки судді, які суперечать основним принципам суддівської етики, таким як мораль, чесність, непідкупність та відповідність способу життя судді його статусу. Це положення є дуже важливим, оскільки воно визначає стандарти поведінки судді та критерії, за якими вони можуть бути оцінені, дозволяє визначити ключові аспекти поведінки судді, які потребують уваги в контексті етики.

5) *Доброчесність*

Стаття 69 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» яка встановлює критерії доброчесності для кандидата на посаду судді, включає в себе ряд ключових аспектів, які мають вирішальне значення для забезпечення незалежності та довіри до судової системи, зокрема там зазначаються і етичні норми. Однак без чітких параметрів ці критерії можуть стати об'єктом суб'єктивної інтерпретації. Текст норми містить ряд абстрактних термінів, таких як «бездоганна поведінка», «спосіб життя». Ці поняття можуть бути тлумачені по-різному різними особами, що створює можливість для суб'єктивного висновку і може призвести до неправомірних висновків про кандидата.

Деякі критерії, такі як «дотримання етичних норм» чи «бездоганна поведінка», можуть бути важко виміряти або оцінити об'єктивно, тож хоча це положення містить важливі критерії для кандидатів на посаду судді, його необхідно доповнити конкретними параметрами.

Стаття 79-6 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» надає право Вищій раді правосуддя відмовляти у призначенні судді на посаду в разі сумніву в їх доброчесності та відповідності вимогам закону. Це знову підкреслює важливість дотримання суддею принципів професійної етики та високих стандартів поведінки.

Окрім цього відповідно до Бангалорських принципів, судді повинні діяти доброчесно і чесно, що відображається в їхній непідкупності та об'єктивності при прийнятті рішень. Українські судді повинні надавати перевагу чесності та правовій справедливості перед зовнішнім впливом та корупційним тиском. По-друге, ці принципи передбачають обов'язок суддів діяти професійно та об'єктивно:

Бангалорські принципи поведінки суддів є важливим компонентом розвитку правової системи, яка покликана забезпечити справедливість, довіру до судових органів та захист прав і свобод громадян. Ці принципи визначають основні норми та стандарти, які повинні дотримуватися судді для забезпечення ефективності та інтегритету правосуддя.

б) Об'єктивність

Стандарт об'єктивності, як уже зазначалось вище, розкритий у багатьох нормах, окрім уже описаних ще слід згадати, що він належить і до стандартів професійної етики суддів в контексті законодавства про запобігання корупції в Україні:

Українська судова система розглядається в контексті законодавства про запобігання корупції, де основний акцент робиться на стандартах професійної етики для суддів. Закон України «Про запобігання корупції» чітко визначає

вимоги та норми, якими повинні керуватися судді та інші представники судової системи [22].

Починаючи зі сфери застосування закону, слід відзначити його широке охоплення – від суддів загальної юрисдикції до членів Конституційного Суду та інших ключових фігур у правосудді. Це свідчить про те, що законодавець прагне створити єдиний стандарт для всіх, хто має ключову роль у судовій системі.

Неупередженість, компетентність і ефективність, які визначені в статтях 41-42 Закону України «Про запобігання корупції», вказують на важливість безперешкодної та професійної роботи суддів. Це також передбачає самостійну оцінку правомірності доручень та рішень, а також можливих наслідків їх виконання.

Принцип об'єктивності закріплений і в Бангалорських принципах: об'єктивність передбачає, що судді повинні розглядати справи лише на підставі фактів та закону, уникаючи будь-якого впливу особистих переконань чи побажань, гарантує справедливість та рівність перед законом.

Також доречно згадати ще одну засаду – рівності перед законом, яка передбачає, що судді повинні розглядати всі справи з урахуванням обставин і фактів, забезпечуючи однаковий доступ до правосуддя для всіх громадян.

7) *Принцип конфіденційності*

Нерозголошення інформації стаття 43 Закону України «Про запобігання корупції» та утримання від виконання незаконних рішень (стаття 44) є важливими засадами для збереження конфіденційності та законності судової діяльності.

Проаналізувавши стандарти у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» можна зробити висновок, що суддя, як представник судової влади, несе велику відповідальність перед суспільством та законом. Статті зазначеного вище Закону України, що регулюють діяльність суддів (ч. 7 ст. 56, ст. 57, 58, ч. 4 ст. 59, ч. 9 ст. 69, ст.ст. 79-3, 79-5, 79-6, 83, 85, 87, 88, 106, 109), визначають

обов'язки та стандарти, які повинен виконувати кожен суддя для забезпечення ефективного та справедливого правосуддя.

По-перше, суддя має розглядати судові справи справедливо, безсторонньо та своєчасно відповідно до закону та принципів судочинства. Це не тільки вимагає високої кваліфікації та юридичної компетентності, але й передбачає дотримання етичних норм та виявлення вищих стандартів поведінки.

Усі ці статті, хоча і потребують певних новел, визначають, як важливо для суддів дотримуватися високих стандартів поведінки та етики. Це не лише гарантує ефективну роботу правосуддя, але й забезпечує довіру суспільства до судової системи.

Тема етики в судовій системі в Україні є дійсно актуальною, оскільки вона охоплює всі аспекти від підбору кандидатів на посади суддів до можливого застосування дисциплінарної відповідальності. Починаючи з відбору кандидатів на посади суддів, важливо враховувати їхню добродішність, незалежність та здатність дотримуватися етичних стандартів: кандидати повинні мати бездоганну репутацію та відповідати критеріям професійної етики, однак навіть після призначення на посаду судді етика залишається важливим аспектом. Будь-яке порушення етичних принципів може підірвати авторитет судді та впливати на імідж суду в цілому, тож навіть якщо суддя вже зайняв свою посаду, це ще не означає, що етичні питання перестають бути для нього актуальними: з допомогою механізмів моніторингу способу життя суддів здійснюються перевірки відповідності їхньої поведінки етичним стандартам. Враховуючи цю проблематику на кожному етапі роботи суддів та кандидатів на посади суддів, можна зробити висновок про важливість і актуальність етичних питань у сучасній судовій системі України.

Закон України «Про запобігання корупції» і визначені в ньому стандарти професійної етики для суддів створюють прозорий та етичний фундамент для функціонування судової системи. Вони не лише забезпечують високий стандарт професійної поведінки, але й сприяють підвищенню довіри суспільства до

судової влади. Це важливий крок у напрямку зміцнення правової держави та забезпечення справедливості для всіх громадян.

Судді мають ряд обов'язків, які можна умовно розділити на кілька категорій: дотримання законодавства України у всіх аспектах їхньої професійної діяльності, зобов'язання керуватися етичними принципами у своїй роботі, забезпечення сумлінного та професійного виконання своїх обов'язків [23, с. 139]. Це означає, що вони повинні працювати з увагою до деталей, аналізувати докази та аргументи, які представляються в суді, і приймати рішення з максимальною обґрунтованістю та справедливістю.

Так, дотримання етичних принципів у своїй діяльності включає в себе не лише технічні аспекти правосуддя, але й високі стандарти поведінки, які відображають моральні та етичні цінності. Згідно із статтею 58 Законом України «Про судоустрій та статус суддів» Питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України. Чинний Кодекс суддівської етики, затверджений Рішенням XI чергового З'їзду суддів України 22 лютого 2013 року, визначає ключові завдання, спрямовані на формування етичних стандартів та забезпечення високого рівня поведінки суддів в судовій системі України.

Перше завдання кодексу полягає у створенні етичних норм, які становитимуть внутрішній, регламентаційний документ, призначений орієнтувати судді в їхній професійній діяльності. Зазначається, що вже подаючи заяву на здачу кваліфікаційних іспитів, особа взята під зобов'язання дотримуватися етичних вимог та обмежень, що визначені кодексом [24, с. 5-6].

У Кодексі, важливе місце відводиться нормам професійної етики. Ці норми доповнюють загальні принципи чесності та справедливості, встановлюючи етичні вимоги до професійної діяльності суддів. Кодекс визначає, як суддя повинен вести себе у суспільстві, участь у громадських заходах, його зовнішній вигляд, а також стимулює прагнення судді підвищувати власний професійний рівень.

Як уже було зазначено, сучасна суддівська діяльність в умовах глобалізації вимагає врахування міжнародних стандартів.

По-перше, відповідно до Бангалорських принципів, судді повинні бути непохитними у своєму відстоюванні принципів чесності та інтегритету, а також відмовитись від будь-яких форм корупції. Це забезпечує високий ступінь довіри до судової системи та гарантує, що рішення суду базуються на принципах справедливості та етики.

Бангалорські принципи закликають суддів дотримуватися високих етичних стандартів. Це включає в себе розуміння та повагу до прав людини, а також взаємодію з учасниками судового процесу на принципах взаєморозуміння та справедливості. Судді повинні проявляти високий рівень професійної компетентності та старанності в роботі. Це включає постійне підвищення кваліфікації, оновлення знань і вмінь для ефективного виконання суддівських обов'язків

є невід'ємною частиною суддівської етики і мають велике значення для судової діяльності, адже забезпечують чітку основу для етичної поведінки суддів у різних аспектах їхньої роботи, включаючи судові слухання, взаємодію зі сторонами в суді та позасудові заходи. Бангалорські принципи поведінки суддів, як зазначав Шевердін М. містять у собі «ті самі «три кити» суддівської професії — компетентність, доброчесність, професійна етика» [25], тому застосування цих принципів під час кваліфікаційного оцінювання суддів та конкурсних процедур [26] сприяє відбору кандидатів з високими моральними стандартами та професійною доброчесністю.

Крім того, Коментар до Бангалорських принципів допомагає суддям роз'яснювати та тлумачити принципи у світлі конкретних ситуацій, з якими вони можуть зіткнутися на практиці. Це допомагає підтримувати єдність і послідовність у тлумаченні етичних стандартів у всій судовій системі.

Таким чином, Бангалорські принципи та відповідні коментарі є важливим інструментом для розвитку та зміцнення суддівської етики, сприяючи

встановленню високих стандартів професійної поведінки та підвищенню довіри громадськості до судової влади.

Отже, одним з актів, який регулює поведінку суддів в Україні, є Кодекс суддівської етики, де висвітлено основні принципи, що визначають стандарти професійної етики суддів в країні, а також застосування цих принципів до конкретних ситуацій у судовій практиці.

Також аналіз стандартів, прийнятих міжнародними організаціями та спільнотами, дозволяє зрозуміти універсальні етичні принципи, які визначають професійну поведінку суддів незалежно від їх географічного розташування, в свою чергу аналіз взаємодії національних та міжнародних стандартів є важливим етапом у розумінні та дотриманні суддями етичних норм. Порівняльний аспект дозволяє виявити спільні принципи та особливості регулювання суддівської етики на різних рівнях.

Розглянувши міжнародні та вітчизняні стандарти, можна зробити такі висновки:

Бангалорські принципи поведінки суддів та Кодекс суддівської етики виступають фундаментом етичних стандартів, регулюючи поведінку суддів та покликані забезпечити інтегритет та справедливість у судовій системі. Аналіз обох нормативно-правових актів відкриває як спільні, так і відмінні ознаки, що визначають структуру та зміст етичних вимог до суддівської діяльності.

Обидві системи акцентують на незалежності суддів від зовнішніх впливів, забезпечуючи безпристрасність при винесенні судових рішень. Засади гарантують, що судді вільні від будь-якого тиску, забезпечуючи справедливість у судочинстві. Так само обидві системи визнають важливість чесності та відсутності підкупу у суддівській діяльності. Це сприяє підтримці довіри до судової системи та забезпеченню найвищих стандартів етики.

Судді повинні враховувати тільки факти та закон при прийнятті рішень, це забезпечує розгляд справ на підставі об'єктивних критеріїв, що виключає суб'єктивний вплив.

Бангалорські принципи поведінки суддів чітко передбачають кожну із засад, які покликані гарантувати захист прав людини та основоположних свобод, а Кодекс суддівської етики забезпечує цінності, але без детального виокремлення.

Бангалорські принципи акцентують на необхідності активної взаємодії суддів з громадськістю. У той час як це підкреслено також у Кодексі суддівської етики, відмінною особливістю є більший акцент на громадській участі. Також Бангалорські принципи акцентують на важливості активної участі суддів у громадських обговореннях, що може включати публічні лекції, участь у конференціях тощо, тож хоча Кодекс суддівської етики також ставить питання прозорості, але без такого акценту на громадську участь.

Але об'єктивно слід розуміти, що кожна система має свою міру гнучкості в реагуванні на зміни у суспільстві та правовому середовищі, а деякі відмінності в підходах можуть виникати в контексті реагування на нові виклики та тенденції. Важливо забезпечити, щоб міжнародний кодекс етики для суддів був збалансованим та узгодженим, враховуючи відмінності в культурних, правових та інших контекстах різних країн.

Так, система етичних норм для суддів повинна підтримувати постійний професійний розвиток, враховуючи нові технології, правові та соціальні виклики, так само важливо активно взаємодіяти з громадськістю, надавати зрозумілі та доступні пояснення щодо етичних принципів та процесів прийняття рішень.

1. Завдання сучасних досліджень полягає не лише в осмисленні традиційних аспектів природи судової влади, а й у адаптації цих уявлень до нових реалій. Дослідження природи судової системи в сучасному світі вимагає поєднання історичного розуміння з новими викликами, воно підкреслює, що це не лише особа, яка вирішує конкретні правові питання, а й носій важливого

соціального статусу та гарант судової справедливості. Окрім цього юридична енциклопедія розширює наше розуміння поняття «суддя».

2. Запропоноване визначення поняття «суддя»:

Так, суддя – це громадянин України, призначений на відповідну посаду в порядку, передбаченому Конституцією України, який володіє спеціальною юридичною кваліфікацією та має повноваження вирішувати правові спори та приймати рішення в рамках судового процесу в суді загальної юрисдикції на професійній основі відповідно до закону, крім виконання своїх професійних обов'язків, суддя також несе відповідальність за забезпечення справедливості та захист прав громадян.

3. Після аналізу стандартів професійної етики суддів у різних актах очевидно, що національний підхід як до визначення професійної етики судді, так і самих її складових потребує удосконалення, зокрема щодо покращення синергії між Кодексом суддівської етики та Бангалорськими принципами суддівської етики. Оскільки Кодекс суддівської етики не є частиною законодавства, а представляє собою акт корпоративного права, необхідно покращити його вплив на етичну поведінку суддів. Доцільно вдосконалити механізми впровадження цих стандартів та забезпечити їх ефективну дієвість в судовій системі, щоб забезпечити високі стандарти суддівської поведінки та підтримувати довіру суспільства до судової влади.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОФЕСІЯ СУДДІ

2.1. Поняття «інформаційні технології» та їх види

Засновник Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Клаус Шваб назвав технологічний прогрес «революцією» через його «швидкість, масштаб і вплив на системи» [27]. Термін «технологія» має своє коріння у грецькій мові, де він означає мистецтво, техніку або вміння. У загальному розумінні, будь-яка технологія пов'язана з виконанням певної операції або процесу, що призводить до зміни якості, форми, стану або вмісту матеріалу, предмета чи іншого об'єкта. Наприклад, навіть найпростіший вид технології, який практично не використовує технічних засобів, є доставка поштових відправлень листоношами, таких як листи, телеграми, газети, чи журнали, за вказаною адресою [28, с. 491].

У сучасному світі технології відіграють ключову роль у всіх сферах життя людини. Вони впливають на наші щоденні дії, роблять їх більш ефективними та продуктивними. Від винайдення колеса до розвитку штучного інтелекту, технології постійно розвиваються, вдосконалюються та змінюють світ навколо нас.

Кожен аспект нашого життя, починаючи від способу спілкування та закінчуючи виробництвом продуктів, визначається технологічними рішеннями. Інформаційні технології, медичні технології, технології виробництва та інші галузі регулюють наш спосіб життя та взаємодії зі світом навколо нас. Технологія визначається як спосіб виконання різноманітних операцій або процесів, що приводить до зміни об'єкта чи матеріалу. Вона впливає на всі аспекти сучасного життя та є ключовим фактором у розвитку та прогресі суспільства.

Інформація навколо людини швидко розповсюджується та зростає експоненційно, здатність людей до обробки цієї інформації обмежена. У зв'язку з цим виникає необхідність використання методів зберігання, обробки та передачі інформації, які не пов'язані безпосередньо з людьми.

Одним з ключових викликів сучасного інформаційного суспільства є надмірна кількість доступної інформації. Людський розум та здатність до аналізу обмежені, тому важливо мати ефективні методи обробки та зберігання інформації. У цьому контексті виникає потреба у системах, які можуть автоматизувати цей процес та звільнити людей від необхідності виконувати цю рутинну роботу.

Так, одним із рішень є застосування технологій штучного інтелекту та машинного навчання. Ці технології дозволяють створювати системи, які можуть автоматично аналізувати та класифікувати великі обсяги інформації, роблячи її доступною для подальшого використання. Наприклад, системи обробки природної мови можуть автоматично аналізувати текстові дані та витягувати з них значущу інформацію, що допомагає приймати обґрунтовані рішення.

Також важливою є роль систем зберігання та передачі даних, таких як хмарні сервіси. Вони дозволяють зберігати великі обсяги даних безпечно та зручно, забезпечуючи доступ до них з будь-якої точки світу. Це дозволяє людям ефективно спілкуватися та обмінюватися інформацією, не залежно від їх місцезнаходження.

Тому в умовах постійного зростання обсягу інформації важливо мати ефективні методи її обробки, зберігання та передачі: технології штучного інтелекту та хмарні сервіси стають все більш важливими у забезпеченні цих потреб у сучасному інформаційному суспільстві.

Інформаційні технології – це методи та способи, що використовують комп'ютерні програмно-технічні засоби, окремі або сукупні інформаційні процеси та операції для досягнення різноманітних цілей [29, с. 9-10], включаючи отримання, обробку, збереження, передачу, використання та аналіз

інформації. Ці цілі можуть включати полегшення комунікації, підвищення ефективності роботи, забезпечення безпеки даних, автоматизацію процесів, покращення прийняття рішень, створення нових продуктів та послуг, підтримку наукових досліджень задля впливу на ефективність та продуктивність.

Таке більш повне визначення інформаційних технологій враховує їхню різноманітність та множинні цілі, які вони спрямовані на досягнення, відображає сутність і роль інформаційних технологій у сучасному світі.

Інформаційні технології на сьогоднішній день використовуються в різних галузях життя, включаючи бізнес, науку, освіту, медицину та інші. Вони є ключовим інструментом для збору, обробки, зберігання та передачі інформації у формі, доступній для подальшого використання.

Згідно з аналізом наукових джерел, термін «інформаційні технології» означає [30, с. 14; 31 с. 11-12]:

- Сукупність програмно-технічних засобів обчислювальної техніки, прийомів, способів та методів їх застосування, які призначені для збирання, зберігання, обробки, передачі та використання інформації у конкретних предметних галузях.
- Сукупність методів, виробничих та програмно-технологічних засобів, які об'єднуються для забезпечення збирання, зберігання, обробки, передачі та розповсюдження інформації.

Ці визначення підкреслюють широкий спектр функцій та можливостей, що притаманні інформаційним технологіям, які використовуються для оптимізації обробки інформації у різних сферах діяльності. Вони наголошують на значенні програмно-технічних засобів, методів та способів застосування, а також на важливості збирання, зберігання, обробки, виведення та розповсюдження інформації для ефективного функціонування сучасних організацій і суспільства в цілому.

Однією з основних переваг інформаційних технологій є їхній вплив на ефективність та продуктивність. Вони дозволяють автоматизувати багато

процесів, які раніше вимагали багато часу та зусиль, що дозволяє прискорити виробничі процеси та зменшити витрати.

Крім того, інформаційні технології сприяють покращенню доступу до інформації та сприяють її поширенню. Це відкриває нові можливості для розвитку освіти, досліджень та інновацій, що сприяє загальному прогресу суспільства.

Однак інформаційні технології також постійно стикаються з викликами та проблемами, такими як кібербезпека, конфіденційність даних та етичні питання. З цими викликами потрібно вміти ефективно впоратися, розвиваючи відповідні стратегії та заходи.

Так, інформаційні технології є необхідним елементом сучасного життя, який впливає на всі сфери діяльності людини. Їхнє використання дозволяє покращити ефективність, доступність та якість послуг у різних галузях, що сприяє загальному розвитку суспільства.

Політика нашої державної влади в галузі інформаційної індустрії втілена зокрема у Законі України «Про національну програму інформатизації» [32] та Указ Президента «Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади» [33].

У сфері судочинства відіграє ключову роль Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує автоматизовану взаємодію з іншими інформаційними системами органів правосуддя, правоохоронних органів, адвокатських та державних установ [34].

Стаття 15-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає роль та функції Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) в судовій сфері. Система забезпечує широкий спектр можливостей, включаючи електронне діловодство, зберігання та обробку інформації, обмін документами, ведення суддівського дос'є, а також аудіо- та відеофіксацію судових засідань. Це сприяє автоматизації та підвищенню ефективності судового процесу. Положення про ЄСІТС затверджується Вищою радою

правосуддя за консультацією з Радою суддів України, що гарантує відповідність системи вимогам та потребам судової галузі.

Однак необхідно зауважити, що зі змісту статті 15 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» вбачається обмежене використання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у визначенні суддів та розгляді справ у разі настання певних обставин. Це стосується випадків, коли функціонування ЄСІТС стає неможливим і триває понад п'ять робочих днів. Такі ситуації вимагають особливого розгляду відповідно до Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Це свідчить про те, що система має свої обмеження та специфічні умови застосування, які потребують уважного регулювання.

Це свідчить про офіційний інтерес держави до розвитку інформаційної сфери та підтримку ініціатив, спрямованих на модернізацію та вдосконалення інформаційних технологій. Державна політика в цій галузі може включати в себе регулювання, стимулювання розвитку інформаційної індустрії, а також підтримку проектів, спрямованих на вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення різних сфер діяльності держави. Такі кроки покликані сприяти розвитку сучасних технологій, покращенню доступу до інформації та підвищенню ефективності роботи державних структур.

Розуміння поняття «інформаційних технологій» має вирішальне значення для юристів, адже збільшує ефективність та продуктивність їхньої роботи: інформаційні технології дозволяють юристам швидко та ефективно знаходити необхідну інформацію, аналізувати її та використовувати для прийняття обґрунтованих рішень. Крім того, розуміння того, які саме інформаційні технології слід застосовувати може допомогти покращити комунікацію та співпрацю між юристами та клієнтами, завдяки сучасним засобам комунікації та співпраці юристи можуть ефективно обмінюватися документами, співпрацювати над справами та координувати свої дії.

Інформаційні технології допомагають юристам бути в курсі останніх законодавчих змін та судової практики. Маючи доступ до онлайн-баз даних, юристи можуть швидко знаходити прецеденти, коментарі та інші юридичні матеріали, які можуть бути використані для підготовки документів та співпраці з клієнтами.

Загалом, розуміння інформаційних технологій допомагає підвищити ефективність, покращити якість юридичних послуг та забезпечити конкурентоспроможність у сучасному цифровому суспільстві. З огляду на таку тенденцію та потребу розуміння інформаційних технологій у всьому світі, регіональний центр Програма розвитку ООН (ПРООН) у Бангкоку запустив у 2021 році в рамках регіонального проєкту «Досконалість правосуддя задля справедливості для всіх» інструментарій для підтримки переходу суддів до цифрового суспільства: Мережа суддівської доброчесності в країнах АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії). Інструментарій було презентовано у 2021 році в рамках проєкту «Правосуддя для всіх», у Колумбії за допомоги ПРООН була створена система під назвою SIGOBIUS, яка має на меті систематизувати судові документи та створити картотеку для прискорення прийняття рішень, сприяння підзвітності громадянам та ведення інституційного обліку. Судова гілка Кордови (Аргентина) створила додаток для запитів до матеріалів справи під назвою Mi Justicia (Моє правосуддя), який відображає основні дані процесу та стан судового процесу, а у Бразилії до створення Єдиної електронної системи виконання кількості проваджень щодо виконання кримінальних вироків не була відома [35]. Оскільки таких прикладів безліч, то стає очевидним, що інформаційні технології стають все більш інтегральною частиною юридичної практики, судді та інші правники повинні мати адекватне розуміння цих технологій.

Безумовно, інформаційні технології представляють собою великий і різноманітний комплекс засобів та методів, які використовуються для збору, обробки, передачі та зберігання інформації.

Одним із способів визначення та розподілу їх є класифікація за різними ознаками:

- залежно від їх призначення. Наприклад, деякі технології спрямовані на обробку даних (бази даних, аналітичні програми), інші - на комунікацію (електронна пошта, месенджери), а деякі – на розваги (відеоігри, мультимедійні додатки).

- можуть бути спрямовані на обробку різних типів даних, таких як текст, графіка, відео, аудіо тощо. Наприклад, програми для обробки тексту призначені для редагування та форматування текстової інформації, тоді як графічні редактори - для роботи з графікою.

- в залежності від їх масштабу застосування, наприклад, деякі технології призначені для індивідуального користування (програми для персональних комп'ютерів), тоді як інші - для великих корпоративних систем (системи управління базами даних).

- за методом їх роботи, наприклад, деякі технології базуються на алгоритмах та програмах, тоді як інші - на штучних нейронних мережах або машинному навчанні.

- можуть бути використані в різних сферах діяльності, таких як медицина, фінанси, освіта, виробництво та інші. Класифікація за областю застосування дозволяє виділити спеціалізовані технології, призначені для вирішення конкретних завдань у певній галузі [36, с. 51-54].

Ці класифікації допомагають у розумінні та організації різних аспектів інформаційних технологій, вони дають можливість краще розуміти природу та область застосування конкретних технологій і використовувати їх ефективно для досягнення поставлених цілей.

Безумовно, різні класифікації можуть бути корисними залежно від конкретних цілей дослідження. Якщо основна мета дослідження полягає в дослідженні функціонального призначення технологій (наприклад, комунікація, обробка даних, управління), то класифікація за призначенням може бути

найбільш доцільною, вона дозволить систематизувати технології залежно від їхніх основних цілей та функцій.

Якщо основним об'єктом дослідження є масштаб застосування технологій (наприклад, від індивідуального користування до корпоративних систем), то класифікація за масштабом застосування може бути найбільш доцільною. Вона допоможе виділити різні рівні використання технологій та їхні особливості. Якщо дослідження спрямоване на вивчення конкретної галузі застосування інформаційних технологій (наприклад, медицина, фінанси, освіта), то класифікація за областю застосування може бути найбільш доцільною. Вона дозволить глибше розглянути специфіку використання технологій у вибраній галузі та їхній вплив на процеси та результати діяльності. Якщо дослідження має на меті вивчення методів функціонування технологій (наприклад, на основі алгоритмів чи машинного навчання), то класифікація за методом роботи може бути найбільш доцільною. Вона допоможе краще зрозуміти принципи та особливості функціонування технологій.

Важливо обрати той підхід до класифікації, який найкращим чином відповідає потребам та специфіці дослідження: «Вплив інформаційних технологій на професійну етику судді» – тема, для якої найбільш доцільною виявиться класифікація за областю застосування технологій.

Область застосування технологій в суддівстві включає в себе широкий спектр аспектів, від збору та аналізу доказів до автоматизації процесів управління судовими справами. Так, використання інформаційних технологій у судовій діяльності може включати автоматизацію рутинних процесів, таких як обробка документів, ведення судових записів, призначення засідань тощо. Це може змінити спосіб взаємодії суддів з іншими учасниками судового процесу та вплинути на їхню професійну етику.

Впровадження електронних систем документообігу та зберігання документів може зробити судову діяльність більш ефективною та доступною,

проте, це також може породжувати нові етичні питання щодо конфіденційності та захисту даних.

У сучасних умовах штучний інтелект та аналітика даних можуть використовуватися для покращення процесів прийняття рішень у судовій системі, але це може викликати питання щодо об'єктивності та справедливості при використанні таких систем.

Інформаційні технології можуть полегшити комунікацію суддів з громадськістю, адвокатами та іншими учасниками судового процесу, та це також може вимагати нових норм та правил щодо етичної поведінки суддів у віртуальному середовищі.

Отже, саме класифікація за областю застосування технологій надасть можливість глибше розглянути різні аспекти впливу інформаційних технологій на професійну етику суддів та спростить організацію та аналіз результатів дослідження.

Аналіз інформаційних технологій, які включають судові бази даних, електронні архіви та інші, допомагає зрозуміти, як ці технології перетворюють традиційні процеси судової системи. Вивчення судових баз даних дозволяє з'ясувати, як інформаційні технології допомагають збирати та управляти великим обсягом даних, що є важливим для прийняття правильних рішень в судових справах. Електронні архіви сприяють зберіганню і доступу до судових документів, забезпечуючи ефективну роботу суддів та інших учасників судового процесу. Розуміння впливу цих технологій допомагає виявити можливості для покращення ефективності судочинства. Наприклад, автоматизація певних процесів, таких як обробка судових документів або планування судових засідань, може пришвидшити судовий процес та зменшити його витрати. Крім того, інформаційні технології можуть забезпечити більшу доступність та прозорість судочинства для громадськості, а аналіз інформаційних систем у контексті судової діяльності допомагає розкрити потенціал інформаційних технологій у покращенні ефективності та доступності судочинства.

2.2. Особливості професійної етики суддів та інших правників щодо використання ними інформаційних технологій

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій сучасний правник, у тому числі суддя, стикається з новими етичними викликами та питаннями: професійна етика суддів та інших правників стає актуальним питанням, оскільки вони мають стежити за використанням інформаційних технологій в судовій практиці.

Так, підрозділ присвячений розгляду особливостей професійної етики суддів та інших правників у контексті використання ними інформаційних технологій. Дотримання стандартів професійної етики є фундаментальним принципом для забезпечення довіри суспільства до судової системи. У цьому контексті особливості використання інформаційних технологій повинні відповідати не лише конкретним стандартам, а й принципам чесності, об'єктивності та конфіденційності. Тому доцільно розглянуто, які саме стандарти та принципи визначають етичні аспекти використання інформаційних технологій у судовій практиці, а також як це відображається на діяльності суддів та інших правників.

Безумовно, для збереження необхідних знань і навичок юрист повинен бути в курсі змін у законодавстві та практиці його застосування, брати участь у безперервному навчанні та освіті, включаючи переваги та ризики, пов'язані з відповідними технологіями.

Сучасна судова система та юридична практика значно вдосконалюються завдяки використанню інформаційних технологій. Однак це ставить перед правниками, зокрема суддями, нові етичні питання та вимагає вирішення питань щодо захисту конфіденційності, відповідальності за використання технологій та інших аспектів, але разом з тим юристи мають зобов'язання бути компетентними в технологіях, включаючи їхні ризики та переваги, у практиці.

Наприклад, наразі ключове етичне зобов'язання, яке лежить в основі використання технологій юристом, це те, що загалом заборонено юристу розкривати інформацію, що стосується представництва інтересів клієнта.

Прикладом може слугувати рішення Верховного суду штату Міссурі, прийняте у 2017 році, що стосується додаткових вимог до адвокатів у сфері захисту конфіденційної інформації. Зазначене рішення стосується використання інформаційних технологій, які вимагають від юристів додаткових зусиль для захисту конфіденційної інформації своїх клієнтів у віртуальному середовищі. Сприйняття та реалізація цього рішення в контексті сучасних технологій та інформаційних систем стає ключовим фактором для забезпечення високого рівня довіри між адвокатом і клієнтом, що є надзвичайно важливим для належного надання правової допомоги. Таким чином, цей приклад ілюструє важливість адаптації правничих професій до нових технологічних реалій і вирішення етичних викликів, що виникають в зв'язку з їх застосуванням [37]. Аналогічне положення відтворено в Правилах адвокатської етики у статті 10 [38]. У цій статті розглядається принцип конфіденційності інформації як з точки зору права захисника (щодо предмета, який може вимагатися для розкриття), так і з точки зору його обов'язку (зберігати конфіденційність такої інформації щодо клієнта та пов'язаних з ним осіб).

Так, цей приклад також відноситься до інформаційних технологій через вплив, який вони мають на збереження та обробку конфіденційної інформації адвокатами. Зокрема, у світі сучасних технологій, коли доступ до інформації може бути значною мірою електронним, адвокатам необхідно бути особливо уважними та обережними у збереженні конфіденційності інформації своїх клієнтів. Вони повинні мати не лише фахові навички у сфері права, але й розуміння сучасних технологій та їхній вплив на збереження і захист даних. Таким чином, адаптація правових норм та етичних принципів до сучасного інформаційного середовища стає важливою складовою професійної діяльності адвокатів.

Важливо зазначити, що дотримання принципу конфіденційності є не лише етичною нормою, але й передумовою довірчих відносин між адвокатом та клієнтом, а без дотримання цього принципу неможливе належне надання професійної правничої допомоги. У статті 10 підкреслюється важливість дотримання конфіденційності для забезпечення довіри між адвокатом і клієнтом, що має вирішальне значення для юридичної професії.

Таке розголошення або доступ до конфіденційної інформації клієнта стосується не лише фізичної інформації, наприклад паперових документів у файлі клієнта, але й інформації, що зберігається в електронному вигляді. Подумайте про велику кількість конфіденційної інформації про клієнтів, яку юристи мають в електронному вигляді. Ця електронна конфіденційна інформація клієнта робить обов'язок юристів щодо технологічної компетентності сьогодні набагато важливішим.

Так, сьогодні один із ключових етичних аспектів використання інформаційних технологій в судовій діяльності – це забезпечення конфіденційності та безпеки інформації. Розгляд цього питання дозволяє з'ясувати, як правники та судді повинні дотримуватися вимог етики при обробці та зберіганні конфіденційної інформації.

Тому, якщо юристи використовують електронну пошту для спілкування з клієнтами, вони повинні вживати розумних запобіжних заходів, щоб запобігти ненавмисному перехопленню конфіденційної інформації клієнта, коли юрист передає конфіденційну інформацію, можуть бути доцільні спеціальні заходи безпеки (використання програмного забезпечення для шифрування електронної пошти, захист паролем вкладень або використання добре перевіреної та захищеної сторонню хмарну систему зберігання файлів для обміну документами).

На жаль, попри те, що це питання дійсно актуальне та відображає зокрема етичні аспекти поведінки правника, норм, які б встановлювати вимоги саме до

передачі інформації у вітчизняному (на відміну від зарубіжного) законодавстві наразі немає.

Доцільним було встановлення норм, які вимагають від юриста докласти розумних зусиль, щоб запобігти випадковому чи несанкціонованому розголошенню або неавторизованому доступу до інформації, що стосується представництва клієнта.

Із практичної точки зору правникам слід розглянути можливість бесіди з клієнтом на початку представлення, щоб визначити, чи є електронна пошта відповідним засобом зв'язку. Ось деякі моменти, які рекомендовано враховувати:

- Як адвокат і клієнт хочуть використовувати електронну пошту для спілкування?
- Якою інформацією юрист і клієнт будуть обмінюватися електронною поштою?
- Які умови платформ, на яких розміщено електронну пошту юриста та клієнта? Платформи забезпечують конфіденційність?
- Як клієнт матиме доступ до електронної пошти? На особистому чи робочому телефоні чи комп'ютері? Хто ще має доступ до цього пристрою чи облікового запису електронної пошти? [39].

Ставлячи деякі з цих запитань, юрист зможе визначити, чи він або вона діє розумно, використовуючи електронну пошту як форму спілкування.

Відповідальне використання інформаційних технологій є ще однією важливою особливістю при діяльності правників. Наприклад, відповідно до думок, викладених у посібнику-пораднику «Бути суддею» важливу ролі відіграє і готовність судді до новаторства [15, с. 98]: інновації в суддівській професії викликають великий інтерес і провокують дискусії про консерватизм і потенціал новаторів у цій сфері. Для сучасних українських суддів інноваційність означає готовність до впровадження нововведень як у сфері судових технологій, так і в підходах до тлумачення та застосування

законодавства. Важливо, щоб судді були готові переймати кращі міжнародні, а особливо європейські практики та стандарти.

Сучасні технології, такі як комп'ютерне програмне забезпечення та відеоконференції, стають все більш поширеними в судовій практиці, сприяючи покращенню роботи суддів та розширенню доступу до правосуддя. Такі зміни вимагають від суддів готовності до використання інноваційних сучасних технологій.

Інновації у прийнятті судових рішень є важливими для забезпечення правосуддя та захисту прав громадян, тож судді повинні бути готові застосовувати нові підходи та переглядати старі правила, якщо це необхідно для ефективного захисту прав та інтересів громадян. Однак інновації в судових рішеннях мають бути дуже виваженими та обґрунтованими. Вони мають ґрунтуватися на потребах суспільства та захисту порушених прав, а також на відповідних нормах права та міжнародній судовій практиці.

Наприклад, випадок дисциплінарної справи щодо адвоката в Оклахомі у 2016 році є репрезентативним прикладом потреби готовності до новаторства [40]: основний акцент був зроблений на технічних аспектах, а саме на відсутності досвіду роботи з комп'ютером. Судова колегія визнала, що проблеми адвоката виникали не від невірного розуміння матеріального законодавства, а від його труднощів із задоволенням технічних вимог суду щодо електронних заяв.

Зокрема, адвокат «визнав, що його проблеми з судом у справах про банкрутство були спричинені відсутністю у нього досвіду роботи з комп'ютером і його розчаруванням, коли він намагався задовольнити очікування федерального суду за допомогою електронних вимог до заяви». Верховний суд Оклахоми порадив адвокату апродовжувати вдосконалювати свої комп'ютерні навички або, краще, найняти досвідченого адміністративного помічника для виконання його прохань»

Такий випадок відображає необхідність для сучасних юристів удосконалювати свої технічні знання для ефективного використання електронних засобів у правовій практиці. Важливо не лише мати глибокі знання матеріального законодавства, а й розуміти та вміло використовувати інструменти інформаційних технологій. Рекомендації Верховного суду Оклахоми щодо постійного удосконалення комп'ютерних навичок або привласнення допомоги досвідчених асистентів стають актуальними в умовах зростаючої цифрової трансформації в судовій системі.

Для уникнення подібних ситуацій, юристам рекомендується вкладати час і ресурси в навчання та підтримку своїх технічних навичок. Також, системи дистанційного навчання та консультації можуть сприяти забезпеченню сучасних юристів відповідними знаннями для успішної практики сьогодні.

Врахування принципів інклюзивності та справедливості у використанні інформаційних технологій стає особливо важливим для забезпечення рівних можливостей та доступу до правосуддя для всіх громадян.

Які є способи отримати навички технологічної компетентності? Відповіді будуть різними для кожного юриста залежно від практики юриста та рівня технічної підкованості. Одним із найкращих способів отримати необхідні навички та знання про ризики та переваги відповідних технологій для юридичної практики є проходження програм безперервної юридичної освіти, пов'язаної з технологіями.

Є кілька доступних ресурсів, які допоможуть юристам розвинути свою технологічну компетентність, зокрема статті, публікації, блоги, подкасти тощо, але слід пам'ятати, що стосується цих ресурсів – юристи повинні переконатися, що вони отримують інформацію з авторитетних джерел, які відповідають їхнім умовам практики.

Крім того доцільно зазначити, що юристи повинні уважно ознайомитися з умовами надання послуг для кожного нового апаратного чи програмного забезпечення, яке вони розглядають у своїй практиці, щоб переконатися, що цей

елемент має відповідні гарантії для збереження конфіденційної інформації клієнта.

Так, ми бачимо, що в епоху високих технологій судді та інші правники знаходяться перед новими викликами, які приводять до розкладу звичних рамок юридичної професії. Інформаційні технології, що перетинаються з правовими справами, накладають на суддів додаткові обов'язки та ставлять під сумнів традиційні уявлення про професійну етику.

Сучасний суддя, подібно до вченого в цифровому лабіринті, повинен мати не лише глибокі юридичні знання, але й компетентність в галузі інформаційних технологій. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій, судова система України також пристосовується до цих змін. Законодавство передбачає впровадження та ефективне використання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [41], яка забезпечує автоматизовану обробку і обмін інформацією між судовими органами, органами правопорядку та іншими установами системи правосуддя. Суддя, який має розуміння цієї системи та вміння ефективно користуватися нею, може забезпечити ефективну та справедливую правосуддя. Таким чином, навички в галузі інформаційних технологій стають невід'ємною складовою професійної компетентності сучасного судді.

Сучасні інформаційні технології мають значний вплив на систему правосуддя та діяльність суддів у ряді аспектів. По-перше, вони дозволяють покращити доступність та ефективність судової системи, забезпечуючи швидший обмін інформацією між судовими органами, правоохоронними органами та іншими учасниками правосуддя. Це сприяє прискоренню процесу розгляду справ та забезпеченню більш швидких та ефективних рішень.

По-друге, інформаційні технології допомагають забезпечити більшу прозорість та відкритість судової системи, що є важливим елементом забезпечення довіри суспільства до судових органів. Інформація про судові

рішення, судові процеси та правові акти стає більш доступною для громадськості завдяки цифровим платформам та веб-порталам.

Крім того, інформаційні технології сприяють автоматизації багатьох аспектів роботи суддів, що дозволяє зосередити їх увагу на аналізі та прийнятті обґрунтованих рішень. Наприклад, електронні системи управління справами дозволяють суддям ефективно вести електронний діловодство, управляти судовими документами та вести розклад судових засідань.

Отже, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система уже стала невід'ємною частиною сучасного правосуддя, забезпечуючи його ефективність, доступність та прозорість, а також допомагаючи суддям у виконанні їхніх професійних обов'язків.

Так, належне використання цифрових інструментів стає необхідністю, адже вони є важливими помічниками у судових процесах. Забезпечення конфіденційності та безпеки інформації, об'єктивність в умовах інтернет-спілкування та адекватне використання електронних засобів — це нові fronti етичної парадигми.

Однак ця нова реальність несе і свої труднощі: суддя повинен уникати сукупності соціальних мереж та забезпечувати нейтралітет у своїх судових вирішеннях. Питання етичної відповідальності виникають із використанням штучного інтелекту та інших інновацій. Інтереси правосуддя тепер іноді конфліктують із алгоритмічними вирішеннями.

Проте, на тлі цих викликів, можна розглядати цей період як можливість, адже зростання технологій не обмежується лише перетворенням паперових актів у цифровий вигляд. Воно відкриває шляхи до нових стандартів ефективності та відкриває можливості для більшої доступності судових послуг.

Таким чином, для сучасних суддів важливо не лише зберігати традиційні цінності справедливості і незалежності, але й активно адаптуватися до цифрової екосистеми, де етика є керівною зіркою. Шлях до сучасної

суддівської етики високих технологій пролягає через розуміння та вдосконалення використання інформаційних технологій.

Заборовський В.В., Манзюк В.В. та Олійник Р.Б. у своїй науковій статті слушно зазначають про ще один аспект, який привніс значний прогрес інформаційних технологій: останні десятиліття привів до суттєвого вдосконалення функціонування довідково-правових систем. Цей розвиток відображається не лише у покращенні інфраструктури, але й у зручності та доступності, що вони надають. Особливо великий попит спостерігається на портативні системи, які легко доступні на мобільних пристроях [42, с. 240, 243].

Серед найбільш очевидних переваг використання довідково-правових систем є їхня здатність посилати користувача на різні джерела інформації за допомогою системи перехресних посилань. Це означає, що користувач може легко знайти додаткові нормативно-правові акти, судову практику, статистичні дані та іншу потрібну інформацію, пов'язану з обраною темою або питанням. Така функціональність робить довідково-правові системи не лише зручними, а й дієвими інструментами для професійної діяльності юристів.

Проте, на тлі цих переваг, не можна не враховувати й виклики, що виникають із зростанням використання таких систем. Наприклад, необхідно стежити за оновленнями та авторитетністю інформації, щоб уникнути ризику неправильного тлумачення або застосування права. Також важливо бути обережним у використанні систем перехресних посилань, оскільки недостатня або неправильна інформація може призвести до неправильних висновків або рішень.

З етичної точки зору, можна підняти питання про відповідальність юристів за точність інформації, яку вони використовують з довідково-правових систем. Якщо користувач неправильно тлумачить чи застосовує інформацію, чи несе відповідальність юрист, який використовує ці системи, за можливі негативні наслідки? Це питання стосується не лише юридичної, а й моральної відповідальності за використання інформаційних технологій в юридичній

практиці. Іншими словами, як вдосконалити етичний стандарт використання довідково-правових систем у сучасному цифровому світі?

Так, безумовно, юристи повинні нести відповідальність за можливі негативні наслідки, якщо користувач неправильно тлумачить чи застосовує інформацію, одержану з довідково-правових систем. Етична та юридична відповідальність юристів передбачає, що вони повинні дбати про точність та об'єктивність інформації, яку вони використовують у своїй практиці.

Зокрема, важливо враховувати, що використання інформаційних технологій та довідково-правових систем передбачає високий рівень обізнаності та технічної грамотності. Юристи повинні удосконалювати свої навички та відслідковувати оновлення в цифровому середовищі, щоб ефективно користуватися цими системами та уникати неправильного тлумачення правової інформації.

З погляду вдосконалення етичного стандарту використання довідково-правових систем, можливі наступні заходи як забезпечення юристів доступом до навчальних програм та семінарів з етики використання інформаційних технологій, вдосконалення внутрішніх етичних кодексів адвокатських об'єднань, які визначають стандарти використання технологій та відповідальність перед клієнтами та суспільством, запровадження практики регулярної перевірки актуальності та достовірності інформації, що використовується юристами у своїй роботі. Ці заходи сприятимуть покращенню якості юридичної практики та збільшенню відповідальності перед суспільством.

2.3. Позитивний вплив інформаційних технологій на діяльність судді

Створення інформаційного суспільства, що є глобальною метою в новому тисячолітті, визначено у Декларації Організації Об'єднаних Націй (ООН) «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті», яка була ухвалена ООН під час першого етапу Всесвітнього саміту

з питань інформаційного суспільства у Женеві 12 грудня 2003 року. Ця декларація, опираючись на цілі та принципи ООН, має обов'язковий характер для всіх держав-членів ООН.

Міжнародні стандарти управління інформаційними технологіями становлять невід'ємну частину стратегічного керівництва організацією [43]. Система управління засобами корпоративних інформаційних систем надає рамки для забезпечення безпеки, доступності та цілісності інформації. Реалізація вигод заснована на методах оптимізації використання ІТ-ресурсів з метою максимізації ефективності та зниження витрат. Оптимізація ризиків, в свою чергу, передбачає ідентифікацію та зменшення загроз інформаційній безпеці. Оптимізація ресурсів забезпечує ефективне використання ІТ-інфраструктури та ресурсів відповідно до стратегічних цілей організації, безперечно, такий комплексний підхід допомагає забезпечити ефективне керівництво інформаційними технологіями та досягнення стратегічних цілей.

Завдяки вимогам до використання інформаційних технологій, судді автоматично знаходяться під тиском постійного вдосконалення, це вимагає від них постійного оновлення своїх навичок та вмінь у використанні сучасних технологій. Саме такий підхід стимулює розвиток професійних компетенцій суддів у сфері інформаційних технологій та сприяє їхньому професійному росту. Відповідно, ці вимоги слід розглядати як позитивний вплив, оскільки вони стимулюють представників судової влади до постійного удосконалення та адаптації до сучасних вимог та змін.

Наприклад, з допомогою таких міжнародні стандартів, як ISO/IEC 27001[44], встановлено вимоги до систем управління інформаційною безпекою, що допомагають забезпечити конфіденційність, цілісність та доступність інформації в корпоративних інформаційних системах. ISO/IEC 27005 [45] допомагають ідентифікувати потенційні загрози для інформаційної безпеки, оцінювати їх вплив та ймовірність виникнення, а також розробляти та впроваджувати заходи для зменшення ризиків. Ці стандарти вимагають від

організацій розробляти та впроваджувати політики безпеки, проводити оцінку ризиків та вживати заходів для їх зменшення. Стандарти ITIL (Information Technology Infrastructure Library) [46], надають рамки та процеси для керування IT-сервісами з метою максимізації вигод від використання інформаційних технологій, такі стандарти допомагають організаціям забезпечувати високу якість IT-сервісів, збільшувати ефективність та знижувати витрати COBIT (Control Objectives for Information and Related Technologies) [47], надають набір принципів та практик для керування та оптимізації використання IT-ресурсів, забезпечуючи відповідність їхнього використання стратегічним цілям та потребам користувачів.

Управління через інформаційні технології та розуміння її основ стає не лише повсякденною необхідністю, але й ключовим фактором у зміцненні інституційної незалежності судових систем. Висновок 14 Консультативної ради європейських суддів Ради Європи, який був ухвалений у 2011 році, свідчить про важливість впровадження інформаційних технологій у судових системах європейських країн [48].

У багатьох випадках швидкість інновацій випереджає здатність держав бути в курсі останніх подій та їхнього потенційного впливу на суспільство [49].

Централізовані бази даних законодавства та національних прецедентів стають невід'ємною частиною судової практики, забезпечуючи доступність інформації та єдність рішень. Система, де централізована база даних законодавства доступна для всіх судів, є ключовим елементом сучасного правового середовища. Вона дозволяє суддям швидко та ефективно знаходити необхідну нормативну інформацію, що сприяє консистентності та єдності судової практики. Наявність централізованої бази даних національних прецедентів, яка містить посилання на рішення Європейського суду з прав людини, робить судову систему більш прозорою та відповідальною перед міжнародними стандартами прав людини. Важливо визнати, що 100% робота центральної бази даних національних прецедентів свідчить про важливий крок

вперед у цифровій трансформації правосуддя [50, с. 7, 18, 60]. Це не лише демонструє високий рівень технічної підтримки, а й підкреслює зобов'язання забезпечити доступ до правосуддя для всіх громадян та забезпечити захист їх прав.

Загалом, наявність централізованих баз даних у судовій системі відображає стрімке розвиток сучасного правосуддя, де використання інформаційних технологій відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості, прозорості та ефективності.

Інформаційні технології відкривають нові можливості для забезпечення незалежності судових інститутів. Це особливо важливо, беручи до уваги те, що як зазначено у звіті 2020 року про загальне управління судовою системою, підготовленому Маркусом Зіммером, основним питанням, яке турбує авторів цього дослідження, є незалежність суддів в Україні, яка є як особистою, так і інституційною [51, с. 23]. Завдяки технологіям створюються ефективніші та прозоріші механізми управління судовими процесами, які забезпечують незалежність суддів у прийнятті рішень та розгляді справ.

Одним з ключових аспектів, який підкреслено у Висновку 14, є забезпечення доступу до інформації для суддів. Інформаційні технології дозволяють збирати, зберігати та обробляти великі обсяги даних, що стосуються правової практики, прецедентів, законодавства та інших аспектів судової діяльності [48]. Це дозволяє суддям швидко та ефективно здійснювати пошук інформації, а також аналізувати та порівнювати судові рішення, що сприяє об'єктивності та незалежності їх прийняття.

Крім того, інформаційні технології дозволяють автоматизувати рутинні процеси управління судовими справами, що зменшує можливість втручання ззовні та політичних впливів на роботу судових інститутів. Це сприяє створенню сприятливого середовища для незалежності суддів та забезпечує їх вільність у вирішенні правових питань.

Так, інформаційні технології відіграють важливу роль у зміцненні інституційної незалежності судових систем, забезпечуючи доступ до інформації, автоматизуючи процеси управління та зменшуючи вплив зовнішніх чинників на суддівські рішення. Впровадження та розвиток цих технологій варто розглядати як пріоритетну стратегію для зміцнення правових інститутів та забезпечення справедливості в сучасному суспільстві.

Інформаційні технології в останні десятиліття відіграють ключову роль у модернізації та покращенні діяльності судової системи, про що зазначають і самі судді, наприклад, у своєму виступі на міжнародній конференції «Використання сучасних інформаційних технологій у судовій системі України: досвід країн Європи» суддя Великої Палати Верховного Суду Олег Ткачук чітко підкреслює важливість інформаційних технологій в українській судовій системі. Зважаючи на величезний обсяг судових рішень, що приймаються щороку, використання сучасних технологій стає все більш важливим для забезпечення єдності та правової стабільності судової практики в країні [52].

Інформаційні технології, такі як судові інформаційні системи та бази даних, допомагають суддям ефективно управляти та аналізувати великі обсяги судової інформації. Ці технології дозволяють суддям швидше і точніше отримувати інформацію, порівнювати рішення у схожих справах та виявляти тенденції у судовій практиці, а це важливо для забезпечення послідовності та однаковості у вирішенні схожих правових питань.

Ще один позитивний вплив інформаційних технологій – допомога у боротьбі із корупцією. За умови належного застосування, ці технології мають значний потенціал сприяти створенню прозорих, ефективних та відкритих систем, що дозволяють запобігати корупції та зменшувати її масштаби, йдеться про створення систем електронного звітування та спілкування з громадськістю, що сприяє залученню громадськості до моніторингу та контролю за діяльністю суддів. Це робить процеси у суді більш відкритими та піддає їх додатковому

нагляду з боку громадськості, що стимулює судові органи діяти чесно та відповідально [53, с. 209-210].

Отже, за умови належного застосування, інформаційні технології мають великий потенціал сприяти покращенню доброчесності та скороченню масштабів корупції. Їх використання дозволяє створювати прозорі та ефективні системи управління, які забезпечують відкритість, прозорість та відповідальність у діяльності судів.

Інформаційні технології відіграють важливу роль у роботі Державних судових адміністрацій України, забезпечуючи ефективне функціонування та високу якість надання правосуддя. Організаційне забезпечення судових адміністрацій включає широкий спектр заходів матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру, а також ведення судової статистики, діловодства та архіву суду [54]. Використання інформаційних технологій є необхідним у всіх аспектах організаційного забезпечення судів.

Наприклад, інформаційні технології дозволяють судам зберігати та обробляти судові документи в електронному форматі. Це спрощує процес обробки та зберігання документів, зменшуючи витрати на папір, простір для зберігання та час на пошук необхідної інформації, інформаційні технології використовуються для автоматизованого збору, обробки та аналізу судової статистики, це дозволяє збирати об'єктивні дані про роботу судів, аналізувати їх ефективність та вчасність вирішення справ, а також виявляти та аналізувати тенденції та проблеми в судочинстві.

Інформаційні системи використовуються для обліку кадрів, планування навчань та розвитку персоналу, а також для автоматизації процесів прийому на роботу, розподілу обов'язків та оцінки працівників, також використовуються для автоматизації різних процесів у судових адміністраціях, таких як керування ресурсами, планування робочого часу, організація засідань та інші. Інформаційні технології можуть допомогти у створенні та підтримці цифрового

архіву судових рішень, забезпечуючи доступність та прозорість судової влади для громадськості. Громадяни зможуть швидко знаходити та отримувати інформацію про судові рішення, що може підвищити їхню довіру до судової влади та забезпечити відкритий доступ до правосуддя.

Ширше застосування інформаційних технологій у судовій системі безумовно принесе значні переваги, зокрема, підвищення ефективності та дієвості її функціонування [48]. Впровадження сучасних інформаційних систем дозволяє значно полегшити та прискорити багато процесів, пов'язаних з роботою суду. Наприклад, електронні системи управління справами дозволяють автоматизувати процеси діловодства та архівування, що зменшує час, потрібний на рутинні адміністративні завдання і звільняє ресурси для більш продуктивної роботи.

Використання інформаційних технологій може сприяти поліпшенню доступу до судової системи шляхом забезпечення онлайн-доступу до судової інформації, електронного подання скарг та документів, а також проведення онлайн-судових засідань. Це дозволить громадянам швидше та зручніше звертатися за правовою допомогою та отримувати необхідну інформацію про стан своїх справ.

Інформаційні технології можуть зміцнити гарантії, встановлені статтею 6 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, що стосуються справедливого судового процесу [55]. Автоматизовані системи управління справами покликані сприяти збереженню даних про справи та забезпечити їхню об'єктивність та конфіденційність. Крім того, вони можуть допомогти забезпечити розумні строки розгляду справ, автоматизуючи процеси та уникнувши зайвої бюрократії.

Проте, необхідно пам'ятати, що інформаційні технології повинні бути використані з урахуванням вимог щодо забезпечення прав людини, зокрема, неперервного доступу до правосуддя, забезпечення неупередженості суддів та їхньої незалежності. Також важливо, щоб інформаційні технології були

досконало розроблені та безпечні, щоб уникнути можливості порушення конфіденційності або зловживання системою.

Використання інформаційних технологій може сприяти покращенню доступу до правосуддя та забезпечити більшу прозорість судової системи для громадськості. Електронні платформи для доступу до судової інформації та онлайн-сервіси для подання скарг та документів можуть значно полегшити взаємодію громадян з судом і зробити судову систему більш відкритою та демократичною.

Однак разом із перевагами використання інформаційних технологій у судовій системі приходять і певні виклики та вимоги до управління. Наприклад, необхідно забезпечити високий рівень кібербезпеки для захисту конфіденційності та цілісності судової інформації. Крім того, важливо ретельно планувати та впроваджувати інформаційні системи, щоб уникнути можливих проблем з їх функціонуванням та забезпечити їхню сумісність з існуючими процесами та системами: застосування інформаційних технологій вимагає відповідного управління та підтримки, щоб забезпечити їх ефективне та безпечне використання.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що інформаційні технології є невід'ємним елементом сучасної судової системи в Україні. Інформаційні технології не лише сприяють ефективності та єдності судової практики, а й забезпечують доступність та прозорість правосуддя для громадян.

Сьогодні судді мають легкий доступ до всієї необхідної інформації через електронні бази даних та інші інформаційні системи, що зокрема забезпечує їм можливість ефективно аналізувати судову практику, використовувати попередні рішення та враховувати передовий досвід.

Впровадження високих стандартів кібербезпеки та шифрування даних у судовій системі допомагає забезпечити конфіденційність та захист особистих даних учасників судового процесу, а електронна пошта, відеоконференції та інші засоби електронного зв'язку сприяють зручній комунікації між суддями,

адвокатами та іншими учасниками правового процесу, що дозволяє ефективно обговорювати питання та узгоджувати дії.

Окрім цього 24 лютого 2023 року колумбійський суд вперше провів судовий процес у метавсесвіті і тепер планує провести ще експерименти з використанням віртуальної реальності. На двогодинному слуханні, яке відбулося у колумбійському адміністративному суді у справі Магдалена, учасники конфлікту про дорожній рух виступили у вигляді аватарів у віртуальному судовому залі. Колумбія стала однією з перших країн у світі, яка випробовує реальні судові слухання у метавсесвіті, захоплюючому віртуальному просторі, щоб зробити цифрові середовища більш реалістичними, часто з аватарами, що відображають кожного учасника. Один з учасників назвав досвід метавсесвіту «дивовижним» і відзначив, що він був більш реалістичним, ніж відеодзвінок [56].

Впровадження інноваційних рішень, таких як штучний інтелект та машинне навчання, може полегшити процес прийняття суддею рішення та сприяти більш точному та справедливому правосуддю.

2.4. Негативний вплив інформаційних технологій на діяльність судді

Епоха цифрових технологій приводить до ряду викликів, які суттєво впливають на суддів та їхню діяльність. Однією з основних особливостей цього періоду є посилення негативного впливу на цінності та основи судової системи. Інформаційні технології сприяють розмиванню демократії через маніпуляції думками та різноманітними процесами [57, с. 90-91]. За допомогою соціальних мереж та інших цифрових платформ можуть поширюватися дезінформація та фейкові новини, що підірвати довіру до судової системи та демократичних інститутів.

Крім того, цифрові технології можуть порушувати права людини, втручаючись в приватне життя через масовий збір та аналіз особистих даних.

Збір та обробка особистої інформації може стати інструментом для незаконного спостереження за громадянами та порушення їхніх прав на приватність.

Накопичення даних і автоматизація процесів взаємодії можуть також вплинути на справедливість судових рішень: використання алгоритмів та штучного інтелекту в судовій діяльності може створити ризик виникнення систематичних помилок та прийняття несправедливих рішень на підставі об'єктивних алгоритмів, тож цій новій епохі суддям доводиться зустрічатися з різноманітними викликами, пов'язаними з використанням цифрових технологій. Для забезпечення ефективної та справедливої судової системи важливо знаходити баланс між використанням технологій та захистом основних прав та цінностей громадян.

Незважаючи на те, що багато видів людської діяльності змінювалися з часом у результаті людського прогресу, останні зміни в контексті технологічних змін, ймовірно, матимуть ширший вплив на деякі людські функції, які раніше були майже непорушеними. Хоча інформаційні технології призначені для полегшення та удосконалення роботи, їхнє впровадження може супроводжуватися рядом негативних аспектів та викликів для суддів та судової системи загалом, оскільки технології продовжують змінювати спосіб, у який ми працюємо та функціонуємо. Сьогодні є прогнози, що багато аспектів людської діяльності будуть замінені або підтримувані новішими технологіями.

У зв'язку з цим технологія вже змінює юридичну практику і може, наприклад, змінити процес судочинства шляхом заміни, підтримки або доповнення ролі судді. Такі зміни можуть обмежити ступінь участі людей у суді зі збільшенням уваги до штучного інтелекту для розгляду нескладних спорів і більш рутинного використання [58, с. 1116].

Хоча, як уже зазначалось вище, інформаційні технології, безумовно, відкривають широкі можливості для оптимізації судочинства та покращення процесу прийняття рішень. Однак, разом з цими можливостями, вони також створюють певні ризики та проблеми, зокрема, щодо дискримінації.

Наприклад, інформаційні технології, які використовуються у судовій системі, базуються на алгоритмах та програмах, які розробляються людьми. Часто ці алгоритми можуть відображати упередження та стереотипи, які існують у суспільстві. Навіть якщо ці упередження неявні або несвідомі, вони можуть впливати на роботу технологічних систем, зробивши їх нефективними та схильними до дискримінації [59].

До прикладу, системи штучного інтелекту, які використовуються для прийняття судових рішень, можуть автоматично робити висновки на основі великої кількості даних. Проте, якщо ці дані містять у собі упередження, то й результати, отримані за допомогою таких систем, можуть бути несправедливими.

Таким чином, використання інформаційних технологій у судовій діяльності повинно супроводжуватися ретельним аналізом та контролем, щоб уникнути можливості дискримінації. Необхідно розвивати та вдосконалювати алгоритми та програми таким чином, щоб вони були об'єктивними та неупередженими, окрім цього важливо впроваджувати механізми перевірки та звірок результатів, щоб виявляти та виправляти будь-які випадки дискримінації, які можуть виникати у процесі використання таких технологій.

Так, інформаційні технології, які використовуються у судовій системі, можуть створювати ілюзію об'єктивності через їхню автоматизованість та безособовий характер. Проте, це може призвести до ще більшої глибини дискримінації. Коли судові рішення приймаються за допомогою алгоритмів та програм, вони часто вважаються об'єктивними, оскільки вони базуються на даних та логіці, а не на людських вподобаннях або упередженнях.

Проте, якщо ці дані відображають упередження, які існують у суспільстві, то результати виходять за межі об'єктивності. Наприклад, якщо алгоритм враховує кримінальну статистику, яка відображає упередження в поліційських практиках, то він може приймати неправомірні рішення, які сприяють дискримінації певних груп населення.

Отже, необхідно розуміти, що інформаційні технології не є безперечними інструментами об'єктивності, а скоріше вони відображають та посилюють упередження, які існують у суспільстві. Тому важливо розглядати їхнє використання з критичною оцінкою та вдумливо впроваджувати заходи контролю, щоб уникнути негативних наслідків, які можуть виникнути в результаті поглиблення дискримінації в судовій системі.

Окрім алгоритмів сьогодні актуальним є питання використання штучного інтелекту у судовій системі, як більш потужних та складних інструментах для прийняття рішень. Тому використання штучного інтелекту у судовій системі потребує ретельного обговорення та розробки відповідних стратегій для забезпечення його ефективного та етичного використання.

Також слід зазначити, що Верховний Суд ухвалив постанову, в якій вказав на недостатню достовірність штучного інтелекту як джерела наукової інформації [60]. Це відзначається як важливий крок у розумінні та обговоренні впливу технологій на правову систему.

Така постанова свідчить про те, що судова система враховує роль штучного інтелекту в процесі прийняття рішень. Однак, ухвала підкреслює, що використання штучного інтелекту повинно бути обґрунтованим і підкріпленим науковими доказами, оскільки відсутність таких доказів може призвести до втрати довіри до судової влади та її авторитету.

Також важливою є постанова, яка вказує на потребу нормативного регулювання використання штучного інтелекту в судовій системі. Це може забезпечити чіткість та стабільність в процесі прийняття судових рішень, а також допоможе уникнути проблем, які виникають в результаті використання недостовірних даних чи методів, не підтверджених науковими дослідженнями.

У 2018 році Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи прийняла Європейську етичну хартію щодо використання штучного інтелекту в судових системах та їхньому середовищі [61]. У рамках цієї Хартії

були встановлені так звані «червоні лінії» – принципи, яких необхідно дотримуватися під час застосування штучного інтелекту у правосудді.

Один із таких принципів – це принцип поваги до основних прав, що гарантує, що розробка та впровадження інструментів штучного інтелекту завжди має бути сумісною з основними правами людини. Навіть у випадках найменшої несумісності з правами людини, виникає питання про доцільність застосування в даному аспекті штучного інтелекту.

Додатково, у Хартії визначено принцип контролю користувача, що наголошує на необхідності забезпечення можливості людини контролювати та розуміти процеси, що відбуваються в судовій системі.

Також доцільно зауважити, що документ підкреслює важливість забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян, навіть тих, хто з певних причин не може скористатися сучасними технологіями. Усім особам має залишатися можливість звертатися до суду звичайними засобами, оскільки доступ до правосуддя є однією з найважливіших гарантій справедливості та законності.

Використання відеоконференцій у судових засіданнях стає дедалі більш поширеним явищем, однак ця практика може мати негативний вплив на права учасників судового процесу. На перший погляд може здатися, що відеоконференції сприяють більшому доступу до правосуддя та ефективному функціонуванню судової системи, але насправді це не так однозначно.

Проблеми з використанням відеоконференцій стали очевидними у справі *Медведев v. Росія*, розглянутій Європейським судом з прав людини. У цій справі питання стосувалося участі обвинуваченого у судовому процесі через відеозв'язок. Суд визначив, що захист, наданий державним адвокатом, був неефективним, а якість відеозв'язку була низькою, що перешкоджало обвинуваченому слухати та розуміти судові засідання [62]. Цей приклад підкреслює проблему поганої якості зв'язку у відеоконференціях та його вплив на справедливість судового процесу.

Низька якість відеозв'язку може змінювати сприйняття учасників судового процесу та впливати на прийняття об'єктивних рішень. Якщо учасники судового засідання не можуть чітко спілкуватися через відеоконференцію, це може призвести до неправомірних рішень та порушення прав на справедливий суд. Таким чином, хоча відеоконференції можуть забезпечити зручність та ефективність, недоліки у їхньому використанні можуть стати перешкодою для забезпечення справедливості та рівності перед законом.

Ще важливо, щоб використання суддями технологій було розумним, оскільки цифровізація змінює спосіб, яким здійснюється верховенство права та вимоги до судової діяльності. Наприклад, електронна подача документів уже розглядаються як належна, проте існують практичні перешкоди для цифрового доступу, як у справі Ксав'є Лукас проти Франції [63]. У цьому випадку Європейський суд з прав людини визнав рішення надто формальним через неможливість заявника надіслати електронні файли через практичні перешкоди. Цей приклад демонструє, наскільки важливо, щоб судді приймали обґрунтовані рішення щодо використання технологій, беручи до уваги їхні переваги та можливі недоліки, а також забезпечували адекватний доступ до правосуддя для всіх учасників процесу.

Вплив інформаційних технологій на незалежність суддів – ще одна складна та актуальна проблема в сучасному правосудді.

Незалежні суди є невід'ємною складовою будь-якої демократії, оскільки вони забезпечують справедливість та захист основних прав і свобод громадян. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні рівності перед законом, вирішенні конфліктів та забезпеченні правопорядку в суспільстві, без незалежних судів існує ризик порушення прав людини та загроза для демократичних цінностей [64].

Судді, як і інші члени суспільства, стають сьогодні учасниками цифрового простору, де їхні цифрові відбитки можуть використовуватися для створення їхнього профілю та отримання більш точного психологічного образу. Це може

призвести до використання такої інформації зацікавленими сторонами для створення стратегій у судових процесах на основі певних вразливостей та характеристик суддів, які приймають рішення [65].

Окрім цього на публічному рівні інформаційні технології та алгоритми можуть впливати на громадську думку, допомагаючи розповсюджувати певні погляди щодо судових процесів, щоб вплинути як на тих, хто приймає рішення, так і на громадські очікування від цих рішень. Особливо це стає актуальним у резонансних справах або тих, що мають широкий політичний підтекст.

Тому важливо, щоб судді розсудливо ставились до використання інформаційних технологій, усвідомлювали їхні можливості та ризики, а також забезпечували свою незалежність та об'єктивність у прийнятті рішень, оскільки розвиток інформаційних технологій надає можливість досить точно передбачати результати судових справ не лише у загальному сенсі, а й у важливих деталях. За допомогою аналізу великих обсягів даних, машинного навчання та інших інструментів штучного інтелекту можна зробити прогнози щодо вирішення певних юридичних питань та навіть передбачити вирoki. Завдяки цьому, можна зробити висновок про те, які аргументи будуть більш впливовими, які факти будуть більш суттєвими, та як справа може розвиватися на кожному етапі судового процесу [66, с. 58].

Ступінь точності таких прогнозів стабільно зростає з кожним роком завдяки постійному вдосконаленню алгоритмів, збільшенню кількості доступних даних та розвитку нових методів аналізу. Це створює загрозову ситуацію, оскільки можливість передбачення результатів судових справ може призвести до втручання в судовий процес або навіть до впливу на прийняття рішень суддів. Таке втручання може підірвати основні принципи справедливості та незалежності суду, що ставить під загрозу правову систему в цілому.

Є потреба у здійсненні контролю за використанням таких технологій у судових справах, забезпечуючи їхню етичність та об'єктивність. Також необхідно розглядати можливість встановлення обмежень щодо використання

технологій, що можуть впливати на процес прийняття рішень суду, з метою збереження незалежності та справедливості судочинства.

Ще один аспект негативного впливу – атрофія традиційних вмінь та навичок суддями. Заглиблення у використання технологій у суддівській діяльності може мати негативний вплив на їхні традиційні професійні навички та здатність адаптуватися до непередбачених ситуацій та викликів. Хоча технології можуть ефективно підтримувати суддів у рішеннях, вони також можуть стати причиною втрати деяких ключових аспектів суддівської роботи.

По-перше, використання технологій може призвести до зменшення ручної роботи та аналізу доказів, що може знизити значення традиційних професійних навичок, таких як здатність до критичного мислення та аналізу. Судді можуть стати занадто залежними від автоматизованих систем та алгоритмів, не розвиваючи свої аналітичні здібності та інтуїцію, які є ключовими для прийняття обґрунтованих рішень у складних справах.

По-друге, занадто велике покладання на технології може призвести до втрати навичок у вирішенні непередбачених ситуацій та управлінні кризовими ситуаціями. Судді, які занадто покладаються на автоматизовані системи, можуть втратити здатність швидко та ефективно реагувати на зміни в судовій практиці або на несподівані обставини в процесі розгляду справ.

Дуже неоднозначним у цьому контексті є те, що суддя в Колумбії використав ChatGPT, щоб винести судове рішення, і це, мабуть, перший раз, коли юридичне рішення було прийнято за допомогою текстового генератора штучного інтелекту – (принаймні, вперше, коли ми про це дізнаємося).

Згідно з документом суду від 30 січня 2023 року, суддя сказав, що він використовував інструмент штучного інтелекту для постановки юридичних питань щодо справи та включив відповіді на нього у своє рішення. Суддя посилався на те, що це спроба оптимізувати час, витрачений на складання рішень після підтвердження інформації, наданої штучним інтелектом.

Справа стосувалася суперечки з медичною страховою компанією щодо того, чи має дитина-аутист отримувати покриття на медичне лікування. Відповідно до судового документа, юридичні питання, введені в інструмент штучного інтелекту, включали: «Чи звільняється неповнолітній з аутизмом від сплати плати за терапію?» та «Чи приймалися в юриспруденції конституційного суду позитивні рішення в подібних справах?». Разом з тим необхідно звернути увагу, що суддя також включив своє власне розуміння застосовних правових прецедентів і сказав, що штучний інтелект використовувався для «розширення аргументів ухваленого рішення» і після «обміну інформацією» з штучним інтелектом суддя приймає його відповіді та власні правові аргументи як підставу для свого рішення. Закон Колумбії не забороняє використання штучного інтелекту в судових рішеннях, але такі системи, як ChatGPT, відомі тим, що дають упереджені, дискримінаційні або просто неправильні відповіді. Це пояснюється тим, що мовна модель не містить фактичного «розуміння» тексту — вона просто синтезує речення на основі ймовірності з мільйонів прикладів, використаних для навчання системи [67].

Хоча заява колумбійського суду вказує на те, що штучний інтелект здебільшого використовувався для прискорення складання рішення та що його відповіді були перевірені фактами, це, ймовірно, ознака того, що надалі таке використання лише збільшиться у всьому світі і перед судовою системою з'явився новий виклик.

Крім того, занадто велике заглиблення у використання технологій може призвести до зниження здатності суддів сприймати «людський аспект» справи та виявляти емпатію до учасників процесу, адже автоматизовані системи можуть розглядати лише об'єктивні дані, не враховуючи контекстуальних або моральних особливостей ситуацій, які можуть впливати на прийняття судових рішень.

Ще одним негативним аспектом є використання суддями необ'єктивної інформації, яка у знаходиться у вільному доступі. З вересня 2021 року набули

чинності нові Правила суддівської етики, ухвалені Європейським судом з прав людини для суддів, які входять у склад ЄСПЛ [68]. Одним з ключових принципів нових Правил є розсудливе діяння суддів під час виконання їхніх функцій. Це означає, що судді повинні діяти з усвідомленням, обачності та об'єктивності, забезпечуючи справедливе та обґрунтоване розглядання справ. Вони повинні ретельно виважувати всі аргументи та докази, незалежно від їхнього характеру чи сторони, що їх представляє, це означає, що судді повинні бути дуже обережними та обачними у використанні, обробці та розголошенні будь-якої інформації.

Верховний суд Сполучених Штатів описав Інтернет як «велику бібліотеку, що включає мільйони доступних і проіндексованих публікацій» зі змістом, «різноманітним, як людська думка» [69]. Доступ до цієї величезної бібліотеки став простим для будь-кого, хто має комп'ютер, завдяки розвитку таких пошукових систем, як Google і Yahoo. Для допитливих людей ці пошукові системи пропонують привабливі двері до швидких відповідей, пропонуючи велику кількість легкодоступної інформації, але можна стверджувати, що суддя не має права досліджувати факти у справі самостійно, а розглядає лише подані докази.

Судді, учасники судового процесу повинні знати, що судові цитати в Інтернеті стають все більш поширеними, що судовий пошук і цитування матеріалів в Інтернеті викликає занепокоєння щодо точності, справедливості та постійності. Судді повинні проявляти обережність під час доступу до фактичної інформації в Інтернеті, намагаючись не дозволити сумнівним матеріалам веб-сайту неналежним чином вплинути на результати справи. Тому є необхідність ширше розглянути питання обмеження впливу Інтернету на ухвалення судових рішень.

У більшості ситуацій існує загальне розуміння того, що судді не повинні здобувати незалежні знання через особистий досвід, і особливо не через спілкування з людьми.

Отже, важливо забезпечити баланс між використанням технологій та розвитком традиційних професійних навичок суддів. Технології повинні слугувати як інструмент для підтримки суддів у їхній роботі, а не замінювати їхні здібності та експертизу. Важливо надавати суддям можливості для професійного розвитку та навчання, щоб вони могли ефективно використовувати технології та одночасно зберігати свої традиційні професійні знання та навички.

1. Запропоноване визначення терміну «інформаційні технології»:

Інформаційні технології – це методи і прийоми, які використовують комп'ютерне програмне забезпечення та обладнання, індивідуальні або колективні інформаційні процеси та операції для досягнення різноманітних цілей, включаючи збір, обробку, зберігання, передачу, використання та аналіз інформації. Ці цілі включають полегшення комунікації, підвищення ефективності роботи, забезпечення безпеки даних, автоматизацію процесів, поліпшення процесу прийняття рішень, створення нових продуктів і послуг, а також підтримку досліджень, які впливають на ефективність і продуктивність.

2. Класифікації інформаційних технологій допомагають зрозуміти та систематизувати різні аспекти інформаційних технологій, вони дають змогу краще зрозуміти природу та масштаби конкретних технологій та ефективно використовувати їх для досягнення поставлених цілей, зокрема у судовій системі. Звичайно, різні класифікації можуть бути корисними залежно від конкретних цілей дослідження. Наприклад, автоматизація певних процесів, таких як обробка судових документів або призначення судових засідань, може пришвидшити судовий процес і зменшити його витрати. Крім того, інформаційні технології можуть забезпечити більшу доступність і прозорість правосуддя для суспільства, а аналіз інформаційних систем у контексті судової діяльності допомагає розкрити потенціал інформаційних технологій у підвищенні ефективності та доступності правосуддя.

3. Позитивні властивості інформаційних технологій, які допомагають в діяльності суддів:

- модернізують та покращують діяльності судової системи;
- стимулюють представників судової влади до постійного удосконалення та адаптації до змін;
- зміцнюють інституційну незалежність судових систем та суддів особисто;
- допомагають виявляти тенденції у судовій практиці;
- забезпечують доступність інформації та єдність рішень, що сприяє справедливості, прозорості та ефективності судової системи;
- спрощують процес обробки великих обсягів даних;
- сприяють правовій стабільності судової практики;
- сприяють доступу до правосуддя для всіх громадян;
- штучний інтелект та машинне навчання, може полегшити процес прийняття суддею рішення та сприяти більш точному та справедливому правосуддю.
- мають значний потенціал запобігати корупції та зменшувати її масштаби;
- автоматизують рутинні процеси управління судовими справами;
- вдосконалюють керування ресурсами, планування робочого часу, організація засідань;
- зменшують витрати на різноманітні ресурси (папір, простір для зберігання інформації час на пошук її пошук;
- допомагають уникати зайвої бюрократії;
- сприяють збереженню даних про справи та забезпечують їх конфіденційність.

4. Перелік викликів і небезпек від використання інформаційних технологій в діяльності суддів:

- сприяють розмиванню демократії через маніпуляції думками;

- сприяють поширенню дезінформації та фейкових новин;
 - розповсюджують та стають джерелом недостовірної інформації;
 - сприяють масовому збору та аналізу особистих даних;
 - є інструментом для незаконного спостереження за громадянами;
 - несуть ризик виникнення систематичних помилок та прийняття несправедливих рішень на підставі об'єктивних алгоритмів;
 - сприяють дискримінації;
 - можуть створювати ілюзію об'єктивності;
 - застосування такої технології, як відеозв'язок може змінювати сприйняття учасників судового процесу та впливати на прийняття рішень;
 - цифрові відбитки можуть використовуватися для створення профілю судді та отримання його психологічного образу;
 - тиск на суддів шляхом розповсюдження певних поглядів щодо судових процесів;
 - сприяють одержанню суддею інформації, яка може негативно вплинути на справедливість та об'єктивність судового рішення;
 - сприяють атрофації традиційних та ключових навичок суддів;
 - зниження рівня емпатії до учасників судового процесу.
5. Інновації в суддівській професії викликають неабиякий інтерес і провокують дискусії щодо консерватизму та потенціалу новаторів у цій сфері, такі зміни вимагають від суддів готовності використовувати інноваційні сучасні технології. Важливо, щоб судді були готові сприймати найкращі міжнародні практики та стандарти.

РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДДІ

3.1. Етичні виклики, пов'язані із застосуванням суддею інформаційних технологій

Інформаційні технології в юридичній практиці стають ключовим елементом для забезпечення ефективності та сучасності в усіх аспектах професійної діяльності [70]. Суддя має бути особливо обережним та відповідальним у використанні інформаційних технологій, забезпечуючи відповідність їхнього застосування етичним стандартам, що підтримують довіру громадян у незаплямованість та об'єктивність судової системи.

Одним із етичних викликів у діяльності судді, пов'язаних із інформаційними технологіями, є неухильне додержання вимог закону й принципу верховенства права щодо збереження конфіденційності та безпеки даних, які отримує та обробляє суддя за допомогою технологій. Важливо, щоб використання цих технологій не порушувало права осіб, зокрема, збереження особистої інформації та захисту від несанкціонованого доступу до неї. Збереження конфіденційності зокрема і етична вимога, оскільки це стосується людської природи. Щоб поважати людину як автономну сутність, необхідно поважати приватність. Втрата контролю над особистою інформацією означає втрату певного контролю над власним життям і гідністю [71].

Стаття 20 Кодексу суддівської етики [20] є чи на найважливішою нормою, яка визначає стандарти поведінки суддів та забезпечує виконання ними своїх професійних обов'язків. Ця стаття визначає межі та обов'язки суддів у взаємодії з громадськістю та медіа, що стає дедалі важливішим в контексті сучасного інформаційного середовища, ставить перед суддями ряд важливих обмежень та вимог. Вона підкреслює, що судді повинні утримуватися від вираження будь-яких публічних думок та коментарів, які можуть зашкодити їхній

незалежності та об'єктивності. Також вони зобов'язані утримуватися від будь-яких вчинків або виражень, які можуть стати підставою для сумнівів у їхній професійній етиці або справедливості судових рішень.

Забезпечення незалежності та об'єктивності суддів є ключовою складовою правосуддя та важливим фактором довіри громадськості до судової системи. Стаття 20 виконує важливу роль у захисті цих цінностей, наголошуючи на необхідності стриманості та обережності у висловлюваннях та діях суддів в публічному просторі.

Сьогодні активність суддів у соціальних мережах стає предметом уваги з точки зору дотримання правил суддівської етики. Питання використання соціальних мереж як майданчику для висловлення особистих поглядів та коментарів може виникати у контексті забезпечення незалежності, неупередженості та справедливості в судових рішеннях.

У коментарі до кодексу суддівської етики [21], розглядаючи зміст норми, яка регулює розміщення інформації та поведінку суддів, важливо враховувати, що визнання цієї інформації або поведінки як такої, що може завдати шкоди авторитету судді та судової влади, напряду залежить від рівня знань та уявлень самого судді про правила етикету. Чи належним чином усвідомлює суддя межу, за якою порушується зазначена стаття, є ключовим фактором у визначенні того, чи може певна інформація чи поведінка бути сприйнята як порушення норм суддівської етики.

Суддя повинен мати чітке розуміння не лише тексту закону, а й його духу, включаючи етичні стандарти та вимоги до професійної поведінки. Важливо, щоб суддя ретельно розумів, яка інформація чи яка поведінка може спричинити сумніви щодо його авторитету та авторитету судової влади. Недостатнє усвідомлення цих меж може призвести до неправильного тлумачення ситуацій та порушень етичних норм.

Таким чином, важливо, щоб судді мали належне навчання та підтримку з боку відповідних органів у сфері суддівської етики. Таке навчання допоможе

суддям краще розуміти вимоги їхньої професійної поведінки та уникати ситуацій, які можуть підірвати їх авторитет та авторитет судової влади. Дотримання високих стандартів етики є важливим елементом забезпечення довіри громадськості до судової системи і підтримання незалежності та об'єктивності суддівського корпусу.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 8 липня 2020 року у справі № П/9901/251/19 встановлено відповідне положення, яке визначає межі допустимості активності суддів у соціальних мережах [72]. Згідно з цим, судді повинні бути особливо обережними у вираженні своїх поглядів та коментарів на публічних платформах, оскільки їхні дії можуть вплинути на довіру до них як до об'єктивних та незалежних осіб.

Розміщення особистих думок чи коментарів на соціальних мережах може викликати сумніви щодо неупередженості суддів у розгляді справ. На майданчику, де кожен запис може бути публічно доступним і може мати велику вагу в суспільній дискусії, судді повинні бути особливо обережними, щоб уникнути враження про можливе впливове ставлення до певних категорій справ або осіб.

Забезпечення незалежності та об'єктивності судових рішень є найважливішою складовою правосуддя. Тому активність суддів у соціальних мережах вимагає ретельного розгляду та дотримання встановлених стандартів суддівської етики. Навіть якщо вони виражають свої особисті погляди, вони повинні це робити з урахуванням своєї ролі в системі правосуддя та відповідальності перед громадськістю.

Загальні застереження при використанні соціальних мереж включають таке:

- 1) кожен коментар, допис і фотографія мають зберігати гідність судової системи;
- 2) жодна комунікація не повинна підірвати довіру до незалежності прийняття судових рішень;

3) жодних дописів, які можна було б розцінити як просування інтересів судді чи інших осіб (таких як «лайк» адвокатського веб-сайту);

4) відсутність зв'язків з особами чи організаціями, які можуть створити враження, що ці особи чи організації мають змогу впливати на суддю;

5) жодних коментарів щодо будь-яких справ, які очікують на розгляд будь-якого суду;

6) заборона перегляду сторінок сторін або свідків у соціальних мережах;

7) не давати юридичних порад іншим особам;

8) відсутність політичної діяльності на сайтах соціальних мереж, включаючи:

- публічну підтримку або опозицію кандидату на державну посаду;
- «лайк» на сторінці політичної організації у соціальній мережі або посилання на веб-сайти політичної організації;
- коментування запропонованого законодавства або суперечливої політичної теми;

9) бути ознайомленим із вмістом сторінки профілю в соціальній мережі, ознайомитись з політикою сайту та засобами контролю конфіденційності, а також бути в курсі нових функцій і змін.

Цікаво, що є й інші (менш популярні) поради для суддів у різних державах. Наприклад, щодо того, чи має бути розголошена конкретна «дружба», влада з Каліфорнії радить суддям враховувати всі обставини, але зокрема чотири фактори:

1. Характер конкретної сторінки, наприклад, чи розкриває вона особисту інформацію чи натомість є сторінкою для організації, наприклад групи випускників;

2. Кількість друзів, яких має суддя, причому менша кількість свідчить про те, що кожен друг чимось більш особливий;

3. Чи приймає суддя всі запити на дружбу, чи натомість приймає лише деякі, і, якщо так, чи існує закономірність (наприклад, лише адвокати позивачів; усі юристи певної фірми, але не інші);

4. Наскільки регулярно конкретний адвокат з'являється перед суддею [73].

Як уже зазначалось, ці поради менш популярні та є підстави вважати, що вони менш актуальні, оскільки при такому підході досить нереалістично дивляться на слово «друг» у контексті соціальних медіа, потрібен натомість більш «цифрово-освічений» погляд на термін «друг», адже це поняття на сторінках у соціальних мережах не передає того самого значення, яке було в епоху до Інтернету. Та попри це обережність, очевидно, все ще головне слово.

Політика, яку слід розглянути, окрім «френдінга». Незалежно від того, вирішить суддя дружити з адвокатами чи ні, працівники суду повинні розуміти, що їхні публікації про розклад судді, нерозглянуті справи чи справи суду загалом можуть погано позначитися на суді та надати, наприклад, несправедливу перевагу стороні.

Цікавим є досвід Литви :

В рішенні Суду честі від 13 грудня 2021 року, тлумачення принципу добропорядності, представлене в Практичному посібнику, базувалося на справі, де аналізувалася поведінка судді в соціальних мережах. Суд честі відзначив, що Кодекс суддівської етики не містить конкретних правил та вимог щодо поведінки суддів у соціальних мережах. Увага була приділена Рекомендаціям щодо спілкування суддів у соціальних мережах, які були розроблені на форумі «Global Judicial Integrity Network» у 2020 році.

Рекомендації визначають, що судді повинні урахувати практичні аспекти вираження думок та демонстрації зв'язків онлайн. Суд честі довів, що «лайки» в соціальних мережах можуть впливати на сприйняття висловлювань, позначених «лайками», як більш достовірних та відповідних дійсності, що може впливати на авторитет судової влади. Суд честі зауважив, що суддя несерйозно ставилася до ведення свого облікового запису в соцмережах, що призвело до

порушення принципів добропорядності та зразкової поведінки. Суд також посилався на практику Європейського Суду з прав людини, який вказав на обмеження для осіб, які проходять службу у судовій системі. У випадку судді, яка підтримала негативні коментарі стосовно колег за допомогою «лайків», суд вирішив, що це негативно вплинуло на авторитет судової влади та порушило принципи добропорядності, закріплені в Кодексі етики суддів [74, с. 27-34].

Так, висновок полягає у необхідності уважності та ретельного вивчення впливу соціальних мереж на авторитет судової влади та принципи добропорядності. Суддям слід уникати підтримки негативних коментарів стосовно колег чи інших осіб у соціальних мережах. Необхідно розробити чіткі правила та вимоги щодо поведінки суддів у цифровому просторі, а також забезпечити відповідну освіту та підтримку з боку відповідних органів. Крім того, важливо враховувати практику міжнародних організацій та стандарти, які регулюють електронне спілкування для представників судової системи. Тільки шляхом відповідної регуляції та свідомого використання соціальних мереж судді можуть зберегти свій авторитет та дотримуватися етичних стандартів у цифровому віці.

3.2. Порушення, пов'язані із застосуванням суддею інформаційних технологій, зокрема в дисциплінарній практиці Вищої ради правосуддя

Використання суддею інформаційних технологій може стати причиною різних порушень, які потребують уваги дисциплінарних органів, зокрема Вищої ради правосуддя, адже дотримання суддями етичних стандартів при використанні інформаційних технологій є важливим елементом забезпечення довіри громадськості до судової системи.

Хоча деякі дії суддів можуть викликати питання стосовно їхньої етичності, необхідно провести об'єктивний аналіз кожного випадку перед прийняттям висновків щодо можливих порушень. Ще на етапі роботи над

оновленням Кодексу суддівської етики голова Комітету з питань дотримання етичних норм, запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів Ради суддів України Єгор Краснов зазначав, що найбільше суперечок точиться навколо статті 20: Участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет. У суддів виникає питання щодо того, як конкретно застосовувати дану статтю, оскільки сформульовані в ній положення є досить суб'єктивними. Зараз багато суддів активно використовують соціальні мережі та інші інформаційні канали. Єгор Краснов переконаний, що необхідно зберегти право суддів на вільне висловлювання в мережі. Суддя — це член суспільства, і він має такі ж права на вираження своєї думки, як і представники будь-якої іншої професії. Однак варто враховувати, що будь-яка публічна діяльність судді має відповідати встановленим стандартам професійної етики та не повинна завдавати шкоди авторитету судової системи [75].

Наразі уже можна оцінити практичні аспекти цієї норми.

У кожному випадку слід враховувати конкретні обставини та контекст, щоб уникнути приречених або некоректних висновків щодо поведінки суддів у мережі.

Наприклад, із тексту ухвали Вищої ради правосуддя №1133/1дп/15-21 [76] вбачається, що інформація може стати об'єктом допустимого розміщення та коментування з боку суддів, відповідно до Кодексу суддівської етики. Такі зауваження спрямовані на забезпечення дотримання суддями високих стандартів професійної поведінки та уникнення шкоди авторитету судді та судової влади.

Важливо, що у тексті також зазначено, що оцінка дій суддів у соціальних мережах та на інших платформах залежить від конкретних обставин ситуації та суспільного контексту. Це підкреслює необхідність об'єктивного розгляду ситуації та врахування всіх аспектів, перш ніж робити висновки про можливі порушення етичних правил.

Сама дисциплінарна справа стосується конкретної ситуації, коли суддя розмістив публікацію у соціальних мережах, в якій висловив свою позицію стосовно процедурних порушень. Аналіз зазначає, що висловлені думки судді можуть бути сприйняті як позиція суду, але немає безпосереднього підтвердження того, що суддя використовував свій авторитет у цілях власного вигоди.

Важливо також зазначити що судді не повинні використовувати свої права, зокрема свободу слова, для завдання шкоди іншим особам. Поширення негативних відгуків про інших суддів може підірвати авторитет правосуддя та суперечити правилам суддівської етики.

Так, Вища рада правосуддя розглядала поведінку судді у соціальних мережах, де вона розміщувала некоректні висловлювання та образливі коментарі стосовно інших суддів та працівників апарату суду. Третя Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя зазначила, що така поведінка може свідчити про порушення суддівської етики [77].

Текст ухвали підкреслює важливість дотримання суддями принципів професійної етики у використанні соціальних мереж та Інтернету. Поширення негативних коментарів та образливих висловлювань може пошкодити авторитет суду та підірвати довіру громадськості до правосуддя. Третя Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя звертає увагу на подібні випадки та вживає заходів для забезпечення дотримання встановлених стандартів поведінки суддів.

У іншому дисциплінарному провадженні Перша Дисциплінарна палата вважала, що суддя розмістила на своїй сторінці Facebook статтю про судовий процес, не зважаючи на її заперечення. Це було підтверджено статтями в ЗМІ, які суддею не були спростовані, а навіть якщо сама стаття була видалена, на її розміщення на думку Першої Дисциплінарної палати вказувало фото профілю судді у публікаціях у ЗМІ та додатку до скарги. Перша Дисциплінарна палата надала оцінку скріншоту сторінки Facebook, який був зроблений невстановленою особою, проте відсутні докази того, що суддя особисто

поширила вказаний допис на своїй сторінці з коментарями. Матеріали дослідження також не містять інформації про вчинення суддею дій, які б підірвали авторитет правосуддя чи несумісні з етичними стандартами судді. Висновок Вищої ради правосуддя полягає у тому, що перша Дисциплінарна палата не мала підстав для кваліфікації дій судді як дисциплінарного проступку [78], таким чином, Вища рада правосуддя прийняла рішення про відсутність достатніх підстав для визнання судді винною в дисциплінарному порушенні.

Вища рада правосуддя, розглядаючи справу з використанням інформаційних технологій, підтвердила, що відсутність достатніх доказів щодо особистої участі судді у розміщенні спірної інформації на її сторінці у Facebook є вирішальним фактором у відхиленні питання про її вину у дисциплінарному порушенні, тому таке рішення підкреслює значення об'єктивного аналізу електронних доказів та практичного застосування інформаційних технологій у правосудді.

Суддя Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області на своїй сторінці у соціальній мережі «Facebook» опублікував інформацію про виправдувальний вирок у справі щодо чотирьох обвинувачених у збуті, підкресливши тривалість процесу. Він також у коментарях згадав про зв'язок одного із обвинувачених з посадою в прокуратурі області та вплив цього фактору на судовий процес. Відповідаючи на коментарі користувачів, суддя пояснив деякі деталі справи, зазначивши наявність провокацій та відсутність деяких доказів.

Тобто, коментарі судді в соціальній мережі «Facebook» відображають його особисту позицію щодо справи та окремих учасників процесу. Вказівка на зв'язок одного із обвинувачених з посадою в прокуратурі області може викликати сумніви у незалежності та об'єктивності судді, враховуючи це, друга Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя вирішила відкрити дисциплінарну справу щодо дій судді [79].

Зловживання доступом до інформаційних технологій стає все більш актуальною проблемою в сучасному світі. Суддя, який вчиняє подібні дії, порушує основні принципи незалежності, об'єктивності та справедливості судової системи, він чинить зловживання своїм службовим становищем, використовуючи його для особистих цілей. Такі дії є недопустимими з точки зору етики та етичних стандартів поведінки судді.

Важливо враховувати, що подібні зловживання можуть підірвати довіру громадян до судової системи. Цікавим є випадок, коли суддя зловживала доступом до інформаційних технологій: використала офіційний веб-сайт суду, для публічного висловлення свого особистого незадоволення та розповсюдження неправдивої інформації про рішення, прийняте суддями під її керівництвом. Такі дії судді Вища рада правосуддя розцінює як дисциплінарний проступок, оскільки вони можуть підірвати довіру громадян до судової системи та порушують етичні стандарти поведінки судді [80].

Порушення, пов'язані доступом судді до конфіденційної інформації чи її незаконне використання, можуть призвести до дисциплінарних санкцій, саме тому суддям слід зважати на всі аспекти використання інформаційних технологій.

Наприклад, на засіданні Дисциплінарної палати суддя розповіла про те, що працювала над текстом вироку у віртуальній системі документообігу суду «Д-3» під час перебування в нарадчій кімнаті [81]. Вона визнала, що самостійно вивчала цю програму та не отримувала відповідного навчання, тому не повністю розуміє всі її аспекти, а з цієї причини мало місце технічне помилкове надіслання до ЄДРСР документів.

Хоча, Дисциплінарна палата і встановила, що дії судді не можуть бути кваліфіковані як умисне або внаслідок недбалості розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати, суддям безумовно варто звернути увагу на важливість дотримання процедур та

правил щодо обробки конфіденційної інформації, навіть у випадках, коли вона не умисно розголошена, чи розголошена внаслідок недбалості.

Встановлення механізмів контролю за доступом до такої інформації та посилення усвідомлення суддями їхньої відповідальності за її збереження може допомогти запобігти подібним ситуаціям у майбутньому і зміцнити довіру громадськості до судової системи, а зловживання або недбале ставлення до захисту конфіденційної інформації, що використовується суддею через інформаційні технології, може стати підставою для дисциплінарних заходів, а невміння суддів ефективно користуватися інформаційними технологіями, яке може вплинути на якість судового процесу, також може бути предметом розгляду в дисциплінарних питаннях.

3.3. Перспективи та рекомендації вдосконалення регулювання етичних стандартів судді під час використання ним інформаційних технологій

Здатність юристів діяти етично можна підвищити завдяки усвідомленню того, що кожен з нас є набагато більш вразливим до етичних помилок, ніж ми можемо собі уявити [82]. Етичні правила порушують звичайні люди, які мають етичні «сліпі плями», дозволяють етичним лініям розмиватися, тож не дивно, що етичний ландшафт для юристів ще більш ускладнений, йдеться про різні аспекти юридичної практики — включаючи примхи етичних правил і стандартів, тиск юридичної практики, групову психологію практиків, а також відмінності у статусі юристів, ще більш складним це видається, коли такі зовнішні фактори взаємодіють із психологією, сьогодні перш за все відчувається потреба подолати прогалини щодо концепції етики саме у внутрішньому вимірі кожного представника юридичної професії.

Так, доцільним є перш за все закріплення в правових нормах обов'язку постійного навчання суддів, адже відповідно до Порядку підготовки суддів та

працівників апаратів судів у Національній школі суддів України періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня кваліфікації триває: для суддів – від одного дня і більше на рік, за їх бажанням, протягом усієї трудової діяльності [83]. Слід врахувати, що у питаннях етики, особливо у контексті використання інформаційних технологій, важливо встановити чіткі норми та вимоги щодо періодичності та кількості годин підвищення кваліфікації для суддів, адже швидкі та значні зміни в інформаційних технологіях вимагають постійного оновлення знань та навичок, щоб судді могли ефективно виконувати свої обов'язки та зберігати високий рівень професійної компетентності.

Вважаємо, що потрібно змінити норму щодо періодичного навчання суддів, уточнивши чітку періодичність та мінімальну кількість годин, які вважатимуться обов'язковим підвищенням кваліфікації. Наприклад, можна визначити, що судді повинні проходити навчання не рідше одного разу на рік, а кількість годин може бути встановлена залежно від потреб та особливостей конкретної суддівської діяльності.

Норма, яка врегульовує питання етичності суддів в еру інформаційних технологій – стаття 20 Кодексу суддівської етики. Однак варто зауважити, що її текст не до кінця відповідає сучасним викликам.

У сучасному цифровому світі, участь суддів у соціальних мережах, на Інтернет-форумах та в інших онлайн-спільнотах стає не лише актуальним, але й необхідним елементом спілкування та взаємодії з громадськістю. Спільноти в мережі відкривають для суддів можливість висловлювати особисті думки, ділитися досвідом, взаємодіяти з колегами та громадськістю, що відповідає принципам відкритості та прозорості судової системи.

Перш за все, участь суддів у соціальних мережах сприяє зближенню суддівської спільноти. Створення онлайн-груп, де судді можуть обговорювати правові питання, сприяє підвищенню професійного рівня та вирішенню правових питань шляхом колективного обговорення.

Крім того, участь у соціальних мережах дозволяє суддям активно взаємодіяти з громадськістю – це створює можливість для суддів відповідати на запитання громадян, пояснювати правові аспекти, роз'яснювати процедури судових рішень та сприяти загальному розумінню судової системи.

Однак, важливо зазначити, що участь суддів у соціальних мережах повинна бути здійснена з обережністю та у відповідності до етичних норм та правил поведінки суддів. Судді повинні утримуватися від публічного обговорення конкретних справ, розголошення конфіденційної інформації та висловлення будь-яких оцінок, які можуть загрожувати їхньому авторитету та незалежності. Отже, участь суддів у соціальних мережах відіграє важливу роль у підвищенні прозорості та доступності правосуддя, проте вона повинна бути обмежена етичними стандартами та відповідальним підходом до взаємодії з громадськістю.

Так, статтю 20 Кодексу суддівської етики можна розширити, додавши, що участь судді у соціальних мережах, на Інтернет-форумах та в інших онлайн-спільнотах є допустимою в рамках забезпечення свободи вираження особистої думки та взаємодії з громадськістю.

Суддя також повинен бути обережним у розміщенні та коментуванні інформації, забезпечуючи, щоб вона не завдавала шкоди авторитету судді як представника правосуддя, а також судової влади загалом, особливо це стосується питання розголошення конфіденційної інформації. Дотримання конфіденційності в сфері суддівської діяльності не лише етичне питання, а й важлива передумова для збереження довіри суспільства до судової системи та забезпечення справедливості. Захист конфіденційної інформації є необхідним для забезпечення об'єктивності, незалежності та безпеки суддівської діяльності.

Порушення конфіденційності може призвести до розголошення особистих даних, деталей судових процесів чи інших конфіденційних інформаційних відомостей, що може поставити під загрозу права та інтереси учасників судового процесу або спричинити неприпустимі наслідки.

Отже, для забезпечення дотримання конфіденційності у сфері суддівської діяльності у контексті інформаційних технологій, кодекс суддівської етики може містити наступну норму: «Судді зобов'язані зберігати конфіденційність інформації, яку вони отримують у зв'язку зі своєю суддівською діяльністю, та утримуватися від її неправомірного розголошення чи використання. Судді не мають права розголошувати конфіденційну інформацію у соціальних мережах, на інтернет-форумах чи в інших онлайн-середовищах. Порухення цього принципу може бути розцінене як дисциплінарний проступок».

Особливо важливо для судді уникати поширення неправдивої чи образливої інформації, враховуючи їх роль у суспільстві. Уникання поширення неправдивої або образливої інформації є важливим аспектом етики суддівської поведінки, оскільки воно допомагає зберегти принципи справедливості та незалежності суду. Розповсюдження неправдивої інформації може спричинити серйозні наслідки, такі як порушення довіри громадян до судової системи, ускладнення проведення справедливих судових процесів та підірив авторитету суддівства.

Для вдосконалення Кодексу суддівської етики у зв'язку з цим, можна запропонувати наступне положення:

«Судді зобов'язані уникати поширення неправдивої чи образливої інформації, яка може порушити принципи справедливості та незалежності суду. Вони мають бути обережними у висловлюваннях у соціальних мережах, на інтернет-форумах та в інших публічних середовищах, забезпечуючи об'єктивність та достовірність інформації. Розповсюдження інформації, що може негативно вплинути на довіру громадян до судової системи, слід утримуватися».

Така норма дозволить укріпити довіру до судової системи та підвищити рівень етики серед суддів.

Важливою є усвідомлена потреба вплинути на колективний етичний образ професії включає у себе не лише дотримання правил та норм, але й

активну роль у встановленні стандартів та норм, що сприяють створенню чесного та прозорого правового середовища самими представниками судової влади.

Окрім цього відчувається нестача, або й зовсім відсутність врегулювання використання алгоритмів та штучного інтелекту. Законодавство не врегульовує використання алгоритмів та штучного інтелекту в достатній мірі. Це створює прогалини та викликає певні ризики, оскільки технології штучного інтелекту можуть мати значний вплив на різні сфери суспільства, включаючи правосуддя. Без належного регулювання можуть виникнути проблеми з прозорістю, об'єктивністю та відповідальністю за використання алгоритмів у судових процесах [84, 85, 86]. Наприклад, може виникнути ситуація, коли алгоритм рекомендує судді рішення на підставі неправильно або нечесно програмованої логіки, що може призвести до несправедливих судових вироків.

Отже, для забезпечення справедливості та ефективності судової системи необхідно розробити та впровадити відповідне законодавство, яке б регулювало використання алгоритмів та штучного інтелекту у судочинстві. Це включає в себе не лише встановлення правил щодо використання таких технологій, але й механізми контролю, аудиту та відповідальності за їхнє застосування.

1. Правила використання технологій штучного інтелекту та алгоритмів у судочинстві:

- Заборона використання алгоритмів, що базуються на статистичних даних без необхідного аналізу їхнього впливу на справедливість рішень.
- Встановлення прозорих критеріїв і алгоритмів для прийняття рішень на основі штучного інтелекту.
- Обов'язкове оцінювання та перевірка алгоритмів на відповідність принципам правосуддя та додержанням законодавства.

2. Механізми контролю:

- Створення незалежних органів аудиту, які відповідали б за перевірку та оцінку використання алгоритмів у судових процесах.

- Визначення чітких процедур для проведення аудиту та механізмів відповідальності за порушення вимог щодо використання технологій штучного інтелекту.

3. Відповідальність за застосування технологій:

- Встановлення санкцій за неправомірне використання алгоритмів, які порушують принципи справедливості та законодавство.

- Проведення ретельного розслідування та притягнення до відповідальності у випадках виявлення недоліків чи проблем у використанні технологій штучного інтелекту в судочинстві.

Ці норми допоможуть забезпечити ефективне та справедливе використання технологій штучного інтелекту в судовій системі, зберігаючи високий рівень довіри до правосуддя та законності прийнятих рішень.

Швидкий розвиток інформаційних технологій ставить перед суддями нові етичні виклики, які потребують чіткого та сучасного правового регулювання, тому національні та міжнародні етичні кодекси для суддів повинні бути переглянуті та актуалізовані для врахування специфіки використання інформаційних технологій у судовій практиці.

Правове регулювання повинно встановлювати чіткі стандарти безпеки та конфіденційності для забезпечення захисту конфіденційної інформації та дотримання принципів приватності.

Запровадження системи ліцензування та сертифікації для суддів у галузі використання інформаційних технологій може забезпечити високий рівень кваліфікації та гарантувати дотримання етичних стандартів, а закріплення в правових нормах обов'язку постійного навчання суддів у галузі інформаційних технологій допоможе підтримувати їхню компетентність та ефективно використовувати нові технології.

Важливо розглядати можливість створення незалежних органів, які відповідали б за забезпечення дотримання етичних стандартів у використанні інформаційних технологій. Пропозиція щодо створення незалежного органу для

забезпечення дотримання етичних стандартів у використанні інформаційних технологій може включати наступні елементи: Національний орган з етики в інформаційних технологіях, тобто незалежний орган, який відповідає за встановлення та забезпечення дотримання етичних норм та стандартів у сфері використання інформаційних технологій. Важливо, щоб такий орган складався не лише з експертів у галузі права, а й інформаційних технологій та етики, це можуть бути незалежні спеціалісти, які не мають прямих зв'язків з судовою системою чи владою, функції органу можуть включати:

- 1) Розробка та впровадження етичних кодексів для використання інформаційних технологій у судочинстві.
- 2) Надання консультацій та рекомендацій судовим органам щодо етичних аспектів використання технологій.
- 3) Проведення аудитів та перевірок для визначення відповідності судових систем етичним стандартам.
- 4) Здійснення моніторингу та виявлення випадків порушень етичних принципів у використанні інформаційних технологій.

Перспективи правового регулювання етичних стандартів судді щодо використання інформаційних технологій пов'язані із постійною модернізацією нормативно-правового поля для забезпечення адекватного відповіді на етичні виклики, які створює розвиток технологій у судовій системі.

1. Використання інформаційних технологій у судовій системі вимагає високого рівня захисту конфіденційності та приватності. Суддям потрібно бути особливо уважними при використанні алгоритмів та штучного інтелекту, щоб уникнути несправедливих результатів та визначити відповідальність за прийняття рішень. Застосування електронних засобів комунікації може породжувати етичні дилеми, що потребують уважного розгляду. Судді повинні забезпечити прозорість у використанні технологій та постійно удосконалювати

свої навички в цій сфері для забезпечення ефективного та етичного використання їх у судовій практиці. Вирішення цих питань потребує уваги та збалансованого підходу для забезпечення справедливості та етичного стандарту в правовій системі, а також збереження незалежності суддів у використанні технологій.

2. З аналізу порушень, пов'язаних із застосуванням суддею інформаційних технологій у дисциплінарній практиці Вищої ради правосуддя, випливає, що існує значна кількість оціночних суджень. Це свідчить про потребу в уточненні критеріїв та додаткових визначень для заповнення прогалин у правовому регулюванні використання інформаційних технологій суддями. Додаткові критерії та визначення можуть допомогти забезпечити більшу конкретність та об'єктивність у визначенні порушень, а також у встановленні відповідних санкцій та заходів для забезпечення дотримання етичних стандартів суддями в онлайн-середовищі. Такий підхід може сприяти покращенню ефективності дисциплінарного контролю і забезпечити більшу довіру до судової системи.

3. Досліджуючи перспективи правового регулювання етичних стандартів судді щодо використання ним інформаційних технологій, важливо враховувати динаміку розвитку цих технологій та їх вплив на правове середовище. Потрібні спеціалісти з різних галузей, не лише правники, щоб ефективно враховувати та регулювати використання інформаційних технологій суддями з етичної перспективи. Оскільки норми швидко застарівають у зв'язку з швидким темпом розвитку технологій, важливо створювати гнучкі та адаптивні правові механізми, які можуть швидко реагувати на зміни.

4. Крім того, потрібно звертати увагу на психологічний вимір використання інформаційних технологій суддями. Підвищення кваліфікації суддів у сфері етичних стандартів та використання технологій включає не лише засвоєння юридичних аспектів, а й розвиток навичок міжособистісної взаємодії та психологічної компетентності. Важливо формувати у суддів усвідомлення

про важливість етичних стандартів у використанні технологій та надавати їм інструменти для ефективного вирішення етичних дилем та ситуацій.

5. Загалом, перспективи правового регулювання етичних стандартів судді щодо використання інформаційних технологій вимагають комплексного підходу, включаючи спеціалізовану підготовку, динамічні нормативні зміни та підвищення кваліфікації з психологічного та етичного боку.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведенне дослідження впливу інформаційних технологій на суддівську етику та судову систему загалом, можна зробити декілька висновків.

1. Оскільки сучасний статус судді унікальний і багатогранний, він не тільки відображається у юридичних нормах, але й показує важливість етичних стандартів та професійної компетентності, то запропоноване визначення терміну «суддя» (*суддя – це громадянин України, призначений на відповідну посаду в порядку, передбаченому Конституцією України, який володіє спеціальною юридичною кваліфікацією та має повноваження вирішувати правові спори та приймати рішення в рамках судового процесу в суді загальної юрисдикції на професійній основі відповідно до закону, крім виконання своїх професійних обов'язків, суддя також несе відповідальність за забезпечення справедливості та захист прав громадян*) більш повно розкриває це поняття з урахуванням суспільних очікувань та теоретичних підходів.

2. Судді, як ключові фігури у правосудді, зобов'язані зберігати баланс між високими етичними стандартами та практичною необхідністю. Навіть у непередбачуваних умовах, вони мають дотримуватися таких стандартів:

- *самостійність та незалежність*
- *політична нейтральність*
- *дотримання моральних стандартів*
- *етичність*
- *доброчесність*
- *об'єктивність*
- *принцип конфіденційності.*

Із аналізу міжнародних та вітчизняних стандартів професійної етики судді вбачається, що існують універсальні принципи, які мають важливе значення для суддів у будь-якій країні. Проте важливо зберегти гнучкість та узгодженість кодексів етики, враховуючи різноманітність культурних та правових контекстів.

3. Повне визначення інформаційних технологій враховує їх різноманітність та множинні цілі, на досягнення яких інформаційні технології спрямовані, відображає їх сутність і роль у сучасному світі (*інформаційні технології є методами та способами, що використовують комп'ютерні програмно-технічні засоби, окремі або сукупні інформаційні процеси та операції для досягнення різноманітних цілей*).

Політика нашої держави свідчить про офіційний інтерес до розвитку інформаційної індустрії та підтримку ініціатив, спрямованих на модернізацію та вдосконалення інформаційних технологій, які стають все більш інтегральною частиною юридичної практики.

Класифікація інформаційних технологій можлива залежно від їх призначення, спрямування, масштабу застосування, за методом їх роботи, використанні в різних сферах діяльності людини (таких як медицина, фінанси, освіта, виробництво та інші). Для юристів найкориснішим є розуміння класифікації за сферою застосування технологій.

4. Інформаційні технології є ключовим фактором в удосконаленні судової системи та практики юристів загалом, але це у свою чергу вимагає від юристів не лише глибокого розуміння правових аспектів, але й освіченості щодо технологій, тому йдеться не лише про юридичну, а й моральну відповідальність перед суспільством.

Судді повинні постійно удосконалювати свої навички та слідкувати за оновленнями в цифровому середовищі, це може бути досягнуте через навчання та підтримку суддів у сфері етики використання інформаційних технологій, а також вдосконалення Кодексу суддівської етики. Сучасний суддя повинен мати не лише глибокі юридичні знання, але й компетентність у галузі інформаційних технологій, бути готовий застосовувати нові підходи та переглядати старі правила, якщо це сприятиме ефективному захисту прав та інтересів громадян. Судді мають бути відкриті до інновацій у прийнятті судових рішень, які повинні базуватися на потребах суспільства та відповідних нормах права.

5. Інформаційні технології зміцнюють інституційну незалежність судових систем та суддів особисто. Додатково, вони допомагають виявляти тенденції у судовій практиці, забезпечуючи доступність інформації та єдність рішень, що сприяє справедливості, прозорості та ефективності судової системи. Спрощуючи процес обробки великих обсягів даних, інформаційні технології роблять правосуддя більш доступним для всіх громадян та сприяють більш точному та справедливому судовому процесу.

Застосування штучного інтелекту та машинного навчання в судовій системі має значний потенціал у полегшенні процесу прийняття суддею рішення та зменшенні корупції. Інформаційні технології автоматизують рутинні процеси управління судовими справами, вдосконалюють керування ресурсами та планування робочого часу, що сприяє ефективному функціонуванню судових органів. Вони допомагають уникати зайвої бюрократії та зменшують витрати на різноманітні ресурси, такі як папір і простір для зберігання інформації тощо. Інформаційні технології є ключовим інструментом у забезпеченні конфіденційності та безпеки даних.

6. Використання інформаційних технологій у судовій системі також несе ризики та виклики, які потенційно можуть підірвати принципи демократії та справедливості. Вони сприяють розмиванню демократії через маніпуляції думками та поширенню дезінформації та фейкових новин. Це може призвести до розповсюдження недостовірної інформації, що впливає на рішення суддів. Використання інформаційних технологій створює ризик виникнення систематичних помилок та несправедливих рішень на підставі об'єктивних алгоритмів, а також сприяє дискримінації та створенню ілюзії об'єктивності.

Додатково, інформаційні технології є інструментом для масового збору та аналізу особистих даних, що порушує приватність громадян та може використовуватися для незаконного спостереження за ними.

Застосування цифрових технологій, таких як відеозв'язок, може змінювати сприйняття учасників судового процесу та впливати на прийняття

рішень. Також цифрові відбитки можуть використовуватися для створення профілю суддів та тиску на них шляхом розповсюдження певних поглядів щодо судових процесів.

Важливо надавати суддям додаткову підготовку та підтримку для ефективного використання інформаційних технологій та збереження традиційних та ключових навичок.

7. Забезпечення незалежності та об'єктивності суддів є ключовим для довіри громадськості до судової системи, а стаття 20 Кодексу суддівської етики відіграє важливу роль у цьому, наголошуючи на стриманості та обережності у публічних висловлюваннях суддів. Активність суддів у соціальних мережах все більше стає об'єктом уваги з точки зору дотримання правил суддівської етики, зокрема щодо вираження особистих поглядів та коментарів, що можуть впливати на неупередженість у розгляді справ: суддям слід мати чітке розуміння меж етичної поведінки.

Окрім цього судді мають отримати належне навчання та підтримку з боку органів з питань суддівської етики, щоб ефективно використовувати соціальні мережі та дотримуватися встановлених стандартів.

Забезпечення незалежності та об'єктивності судових рішень вимагає уважності та обережності у вираженні думок та демонстрації зв'язків суддів у цифровому середовищі: судді повинні уникати публічного висловлювання негативних коментарів щодо колег та забезпечити дотримання встановлених правил щодо поведінки в соціальних мережах. Шляхом належної регуляції та свідомого використання соціальних мереж судді можуть зберегти свій авторитет та дотримуватися етичних стандартів.

8. Використання інформаційних технологій суддями може породжувати етичні проблеми, які потребують уваги від дисциплінарних органів.

Стаття 20 Кодексу суддівської етики (*Участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі*

Інтернет є допустимими, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади) викликає дискусії стосовно використання соціальних мереж суддями, оскільки її положення є суб'єктивними, тому необхідно об'єктивно аналізувати кожен випадок: при використанні цієї норми важливо враховувати конкретні обставини, щоб уникнути неправильних висновків про поведінку суддів у мережі. Оцінка дій суддів у соціальних мережах повинна здійснюватися з урахуванням суспільного контексту та обставин конкретної ситуації. У той же час поширення негативних коментарів суддями може пошкодити авторитет суду та порушити довіру громадськості до правосуддя. Однак недостатність доказів щодо особистої участі судді у розміщенні спірної інформації є ключовим фактором у вирішенні питань про його вину.

Недостатнє володіння інформаційними технологіями може вплинути на якість судового процесу та стати предметом дисциплінарних заходів.

9. Періодичне навчання суддів є ключовим елементом забезпечення їхньої кваліфікації та відповідності сучасним вимогам. Зміни в нормах, які уточнили б періодичність та мінімальну кількість годин навчання, відобразили б потреби сучасного суддівства та забезпечили більш ефективне підвищення кваліфікації.

Розширення та уточнення статті 20 Кодексу суддівської етики стане важливим кроком у напрямку вирішення викликів (запропоновано: *«Судді зобов'язані уникати поширення неправдивої чи образливої інформації, яка може порушити принципи справедливості та незалежності суду. Вони мають бути обережними у висловлюваннях у соціальних мережах, на інтернет-форумах та в інших публічних середовищах, забезпечуючи об'єктивність та достовірність інформації. Розповсюдження інформації, що може негативно вплинути на довіру громадян до судової системи, слід утримуватися»*).

Участь суддів у соціальних мережах сприяє їхньому професійному зростанню та взаємодії з громадськістю, що відповідає сучасним принципам

прозорості та доступності правосуддя, однак, це також вимагає дотримання етичних норм, щоб не порушувати авторитет та незалежність судової системи.

Дотримання конфіденційності у сфері суддівської діяльності є важливим етичним принципом, який необхідно закріпити в нормах Кодексу суддівської етики.

Відсутність врегулювання використання алгоритмів та штучного інтелекту в судовій системі створює прогалини та ризики, які можуть підірвати об'єктивність та прозорість правосуддя, тому закріплення в законодавстві механізмів контролю, аудиту та відповідальності за використання алгоритмів та штучного інтелекту у судових процесах допоможе забезпечити надійність судочинства.

Створення незалежних органів, що відповідають за дотримання етичних стандартів у використанні інформаційних технологій, є важливим кроком у забезпеченні ефективного та етичного застосування новітніх технологій у судовій системі.

Необхідною є як постійна модернізація нормативно-правового поля, так і усвідомлення суддями важливості дотримання етичних стандартів у використанні інформаційних технологій.

10. З огляду на виклики, які постали перед судовою системою у *Додатку 1* стисло викладені всі пропозиції вдосконалень у судовій системі задля зменшення негативного впливу інформаційних технологій на етику судді, також доцільною вбачається розробка опитувальника для судді «Самооцінка знань щодо інформаційних технологій» (*Додаток 2*) та курсу для самоосвіти суддів «Етичні виклики в еру інформаційних технологій» план якого запропоновано у *Додатку 3*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Honesty/Ethics in Professions. Gallup. URL: <https://news.gallup.com/poll/1654/honesty-ethics-professions.aspx> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Eskridge Jr W. Public Values in Statutory Interpretation. *University of Pennsylvania Law Review*. 1989. Vol. 137, no. 4. P. 1007–1104.
3. Кравчук В. М. Поняття та структура конституційно-правоого статусу суддів в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*. 2011. Вип. 14. С. 95-101.
4. Документи Консультативної ради європейських суддів : [офіц. вид.] / упоряд. А. О. Кавакін. 3-тє вид., допов. Київ : Видавничий Дім «Ратіо Деціденді», 2020. 940 с.
5. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "judge". *Encyclopedia Britannica*, 3 Apr. 2024, URL: <https://www.britannica.com/topic/judge-law> (дата звернення: 11.04.2024).
6. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 4, ст.43.
7. Сиренко В.Ф. Реформа суда пошла не туди. *Альманах права*. 2018. Вип. 9. С. 10-18.
8. Іванишук А.А. Особливості адміністративно-правового статусу судді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5, ч. 2. С. 138-143.
9. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України (ВРР)*. 2016, № 31. ст.545.
10. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Феміна, 1996. 696 с.

11. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Головченко... В. С. Ковальський (кер.) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 528 с.
12. Ping W. A Brief History of Standards and Standardization Organizations: A Chinese Perspective. *East-West Center Working Papers*. 2011. no 117. P. 1-25.
13. Braidotti, R. Posthuman, all too human: Towards a new process ontology. *Theory, Culture & Society*, 2006. no 23(7–8). P. 197–208. URL: <https://www.sfu.ca/~decaste/OISE/page2/files/posthumanBraidotti.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
14. Жуков С. Професійна етика суддів: правові аспекти. *Підприємництво господарство і право*. 2018. № 12. С. 182-185.
15. Денисенко Л., Сироїд О., Фадеева І., Шаповалова О. БУТИ СУДДЕЮ. Київ, 2015. 216 с.
16. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. ст.141.
17. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. та ін. Прикладна етика / За наук. ред. Панченко В. І. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 392 с.
18. Бангалорські принципи поведінки суддів: схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 № 2006/23. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення 11.04.2024).
19. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів. Управління ООН з наркотиків та злочинності. 2007. URL: <https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
20. Кодекс суддівської етики: затверджено рішенням Ради суддів України від 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення 11.04.2024).

21. Коментар до Кодексу суддівської етики: затверджено рішенням Ради суддів України від 4 лютого 2016 року № 1. Київ, 2016. 113 с.
22. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 49, ст.2056.
23. Організація судової влади в Україні: навч. посіб / за ред. І.С. Марочкіна, Н.В. Сібільової. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2009. 184 с.
24. Костицький В.В. Соціолого-правовий зміст Кодексу суддівської етики (акт корпоративного саморегулювання чи корпоративне закріплення морально-етичних вимог. *Соціологія права*, 2013. С. 4-8.
25. Шевердін М. Запрошуємо до Бангалору, або Бангалорські принципи поведінки суддів: *Юридическая практика*. 2017. URL: <https://uba.ua/ukr/news/5051> (дата звернення: 11.04.2024).
26. Чесна і непідкупна судова система – основа демократії і верховенства права. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. URL: <https://old.vkksu.gov.ua/ua/news/tchiesna-i-niepidkupna-sudowa-sistiema-osnowa-di-emokratii-i-wierchowienstwa-prawa-komientari-shtchodo-bangalorskich-principiw-powiedinki-suddiw/> (дата звернення: 11.04.2024).
27. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: What It Means, How to Respond. World Economic Forum. 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/> (дата звернення: 11.04.2024).
28. Пройдаков Е.М. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування. Київ : Видав. дім «СофтПрес», 2005. 552 с.
29. Баженов В.А. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології / Баженов В.А., Венгерський П.С., Горлач В.М. Київ: Каравела, 2004. 464 с.

30. Макарова М.В. Інформатика та комп'ютерна техніка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Макарова М.В., Карнаухова Г.В., Запара С.В. Суми : Університетська книга, 2003. 642 с
31. Фельдман Л. Чисельні методи в інформатиці / Фельдман Л., Петреко А., Дмитрієва О. Київ: Видав. групаВНУ, 2006. 480 с.
32. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023, № 51, ст.127.
33. Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади : Указ Президента Укаріни. від 14.07.2000 № 887/2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887/2000#Text> (дата звернення: 11.04.2024).
34. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремії підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 29.06.2023. № 3200-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 81, ст.297.
35. Technology Toolkit for Judges 3.0. *UNDP Infosegura*. URL: <https://infosegura.org/en/blogs/technology-toolkit-judges-30> (дата звернення: 11.04.2024).
36. Інформаційні системи і технології : навч. посіб. / [П. М. Павленко, С. Ф. Філоненко, К. С. Бабіч та ін.]. Київ: НАУ, 2013. 324 с.
37. Bentley J. M. Ethics: The ethical implications of technology in your law practice: Understanding the Rules of Professional Conduct can prevent potential problems. *The Missouri Bar* 2020. Vol. 76, No. 1. URL: <https%3A%2F%2Fnews.mobar.org%2Fethics-the-ethical-implications-of-technology-in-your-law-practice-understanding-the-rules-of-professional-conduct-can-prevent-potential-problems%2F> (дата звернення: 11.04.2024).
38. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

39. ABA Formal Opinion 477R: Securing communication of protected client information. *American Bar Association*. 2017. URL: <https://www.americanbar.org/news/abanews/publications/youraba/2017/june-2017/aba-formal-opinion-477r--securing-communication-of-protected-cli/> (дата звернення: 11.04.2024).

40. State of Oklahoma ex rel., Oklahoma Bar Ass'n v. Oliver. Supreme Court of Oklahoma. Case Number: SCBD-6268. 2016. URL: <https://www.courtlistener.com/opinion/3189653/state-ex-rel-oklahoma-bar-association-v-oliver/> (дата звернення: 11.04.2024).

41. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

42. Заборовський В.В., Манзюк В.В., Олійник Р.Б. Види інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 239-243.

43. IT Governance. CIO Wiki. URL: https://cio-wiki.org/wiki/IT_Governance#IT_Governance_Landscape (дата звернення: 11.04.2024).

44. Як стандарт ISO/IEC 27001 допомагає розвиватися сучасному бізнесу. IT Specialist. 2023. URL: <https://my-itspecialist.com/standard-iso/iec-27001-for-business> (дата звернення: 11.04.2024).

45. Дубецький О. ISO/IEC 27005, NIST RMF. Що таке управління ризиками інформаційної безпеки. *Medium*. 2023. URL: <http://surl.li/qwzyl> (дата звернення: 11.04.2024).

46. Рожанківська М. Поняття про ITIL (Information Technology Infrastructure Library). Стандарти ITIL та ITSM (Information Technology Service Management). Програмні продукти автоматизації IT-інфраструктури підприємства (огляд). 2008. URL: <http://educational.mariroz.com/InformTechVInfrastrRynku/lect/lect3.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).

47. COBIT Case Studies. ISACA. URL: <https://www.isaca.org/resources/cobit/cobit-case-studies> (дата звернення: 11.04.2024).

48. Висновок № 14 Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології». 2011. URL: <https://rm.coe.int/168074816b> (дата звернення: 11.04.2024).

49. Kavanagh C. New Tech, New Threats, and New Governance Challenges: An Opportunity to Craft Smarter Responses? Carnegie Endowment for International Peace. 2019. URL: <https://carnegieendowment.org/2019/08/28/new-tech-new-threats-and-new-governance-challenges-opportunity-to-craft-smarter-responses-pub-79736> (дата звернення: 11.04.2024).

50. European judicial systems Efficiency and quality of justice. Thematic report: Use of information technology in European courts. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). *CEPEJ STUDIES* No. 24. p. 175.

51. Зіммер М. Б. Аналіз структури управління судовою системою України та пропозиції на її вдосконалення. 2020. 52 с.

52. У Верховному Суді обговорили використання сучасних інформаційних технологій у судовій системі України. Верховний Суд. 2018. URL <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/511542/> (дата звернення: 11.04.2024).

53. Reiling D. Technology for Justice, how information technology can support judicial reform. Leiden, Amsterdam. 2009. p. 320.

54. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19. URL <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

55. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : з поправками, внесен. відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13) // *Право України*. 2010. № 10. С. 215–233.

56. Woodford I. Colombia court moves to metaverse to host hearing. *Reuters*. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/americas/colombia-court-moves-metaverse-host-hearing-2023-02-24/> (дата звернення: 11.04.2024).

57. Razmetaeva Yu. Algorithms in The Courts: Is There any Room For a Rule of Law? *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022 № 4 (16) pp. 87-100.

58. Sourdin T. Judge v Robot?: Artificial intelligence and judicial decision-making Authors. *The University of New South Wales Law Journal*. Vol. 41, No. 4, 2018. pp. 1114-1133.

59. Mijatović D. Justice in Europe facing the challenges of digital technology. Conference of Council of Europe Justice Ministers. Council of Europe Commissioner for Human Rights Strasbourg, 15 October 2019. URL: <https://rm.coe.int/-justice-in-europe-facing-the-challenges-of-digital-technology-speech-/16809835e0> (дата звернення: 11.04.2024).

60. Ухвала Верховного Суду. від 08 лютого 2024 року , справа № 925/200/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639?fbclid=IwAR2-vF-J3ghIsUdeLq410GgNfC6oK3QOeM9lt9CK9cZeYhSKDmDJCmPjkrk> (дата звернення: 11.04.2024).

61. European Commission for the Efficiency of Justice (2019). *European Ethical Charter on the use of AI in the judicial systems and their environment*. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). URL:

<https://rm.coe.int/ethical-charter-en-forpublication-4-december-2018/16808f699>

(дата звернення: 11.04.2024).

62. Gennadiy Medvedev v. Russia (Application no. 34184/03), European Court of Human Rights Judgment of 24 July 2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-110675> (дата звернення: 11.04.2024).

63. Xavier Lucas v France (Application no.15567/20) European Court of Human Rights Judgment of 09 Juin 2022. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-217615> (дата звернення: 11.04.2024).

64. 2020 Rule of Law Report The rule of law situation in the European Union (SWD (2020) Brussels, 30.09.2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0325&from=EN> (дата звернення: 11.04.2024).

65. Sourdin T., Li B., McNamara DM. Court innovations and access to justice in times of crisis. *Health Policy and Technology*. №9 (4). 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/343984796_Court_Innovations_and_Access_to_Justice_in_Times_of_Crisis (дата звернення: 11.04.2024).

66. Mumcuoğlu E., Öztürk CE, Ozaktas HM, Haldum M., Koç A. Natural language processing in law: Prediction of outcomes in the higher courts of Turkey. *Information Processing and Management*. 2021. URL: <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/9a5397d9-37f8-43af-b73e-1301ddc470f5/content> (дата звернення: 11.04.2024).

67. Rose J. A Judge Just Used ChatGPT to Make a Court Decision. *VICE MEDIA GROUP*. 2023. URL: <https://www.vice.com/en/article/k7bdmv/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision> (дата звернення: 11.04.2024).

68. Resolution on Judicial Ethics. European Court of Human Rights. Adopted by the Plenary Court on 21 June 2021 https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Resolution_Judicial_Ethics_ENG (дата звернення: 11.04.2024).

69. Reno v. American Civil Liberties Union. The USA District Court for the Eastern of Pennsylvania Judgment No. 96-511. 1997. URL: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/usrep/usrep521/usrep521844/usrep521844.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
70. Oluwa, M. ICT and the Legal Profession. 2016. MojolaOluwa's Blog URL: <https://omlivingstones.wordpress.com/2016/07/01/ict-and-the-legal-profession/> (дата звернення: 11.04.2024).
71. McFarland M. Why We Care about Privacy. Markkula Center for Applied Ethics. 2012. URL: <https://www.scu.edu/ethics/> (дата звернення: 11.04.2024).
72. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 липня 2020 року у справі № 11-1230зай19 URL: <http://surl.li/smpay> (дата звернення: 11.04.2024).
73. Patrick WL., What Are "Friends" For? *The Ethics Hotline*. 2011. URL: <https://www.calbar.ca.gov/Portals/0/documents/ethics/Ethics%20Hotliner%20-%20What%20Are%20Friends%20For%20-%20Dec%202011%20-%20PAW.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
74. Аналітичний звіт «Європейські стандарти дисциплінарного провадження щодо судді». 2023. с. 37.
75. Пошелюжная К. Етика й естетика. *Юридична практика. Судовий вісник*. № 10 (174). URL: <https://pravo.ua/articles/etika-j-estetika/> (дата звернення: 11.04.2024).
76. Ухвала Вищої ради правосуддя від 26.05.2021 № 1133/1дп/15-21. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/2604> (дата звернення: 11.04.2024).
77. Ухвала Вищої ради правосуддя від 18/04/2018 № 1181/3дп/15-18. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/25972> (дата звернення: 11.04.2024).
78. Рішення Вищої ради правосуддя від 19.12.2019 № 3554/0/15-19. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/8186> (дата звернення: 11.04.2024).

79. Ухвала Вищої ради правосуддя від 06.11.2017 № 3587/2дп/15-17.
URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/26114> (дата звернення: 11.04.2024).
80. Ухвала Вищої ради правосуддя від 07.02.2020 № 335/1дп/15-20.
URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/2328> (дата звернення: 11.04.2024).
81. Рішення Вищої ради правосуддя від 06.11.2019 № 2900/3дп/15-19.
URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/2851>(дата звернення: 11.04.2024).
82. Bazerman H.M, Tenbrunsel E.A., Blind Spots: Why We Fail to Do What's Right and What to Do About It. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/286345063_Blind_Spots_Why_We_Fail_to_Do_What's_Right_and_What_to_Do_about_It (дата звернення: 11.04.2024).
83. Порядок підготовки суддів та працівників апаратів судів у Національній школі суддів України : наказ Ректора Національної школи суддів України від 2011. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/674/> (дата звернення: 11.04.2024).
84. Використання допоміжних технологій у судочинстві: презентація Висновку КРСС у Верховному Суді. Верховний Суд. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1566075/> (дата звернення: 11.04.2024).
85. Шемшученко В. Штучний інтелект у правосудді. Центр демократії та верховенства права. 2020. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyj-intelekt-pravosuddia/> (дата звернення: 11.04.2024).
86. Войнов М. Штучний інтелект та юридична сфера: чи зможуть технології замінити суддів? Українська Гельсінська спілка з прав людини. 2024. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shtuchnyu-intelekt-ta-iurydychna-sfera-chy-zmozhut-tekhnologii-zaminyty-suddiv/> (дата звернення: 11.04.2024).

Додаток 1

Пропозиції вдосконалень у судовій системі задля зменшення негативного впливу інформаційних технологій на етику судді.

№	Короткий опис пропозиції
1.	Доповнити конкретними параметрами деякі критерії до судді, такі як «дотримання етичних норм» чи «бездоганна поведінка», «суддівські стандарти», «високі стандарти поведінки»
2.	Вдосконалити статтю 20 Кодексу суддівської етики
3.	Внести положення про конфіденційність до Кодексу суддівської етики
4.	Вдосконалити етичний стандарт використання довідково-правових систем
5.	Встановити відповідальність для суддів, які використовують інформацію з Інтернету поза наданими доказами (наприклад, дослідження сторінок у соціальних мережах осіб, у контексті ухвалення судових рішень)
6.	Ретельно дослідити можливі проблеми функціонування нових систем та забезпечити їхню сумісність з існуючими процесами та системами
7.	Покласти обов'язок на суддів контролювати використання алгоритмів, щоб уникнути поглиблення дискримінації
8.	Регламентувати використання штучного інтелекту у судовій системі

9.	Встановити санкції за неналежне використання суддею алгоритмів та штучного інтелекту
10.	Встановити обмеження щодо використання технологій, що можуть впливати на процес прийняття рішень суду, з метою збереження справедливості судочинства
11.	Визначити політику «френдінга» у соціальних мережах
12.	Розмежувати право на свободу слова та висловлювання (зокрема у соціальних мережах), які можуть підривати авторитет правосуддя та суперечити правилам суддівської етики
13.	Переглянути обов'язок постійного навчання суддів у сфері інформаційних технологій
14.	Створити незалежний орган для забезпечення дотримання етичних стандартів у використанні інформаційних технологій

Додаток 2

Опитувальник для судді «Самооцінка знань щодо інформаційних технологій».

1. Демаграфічні питання:

№	Питання	Відповідь
1.	Ваше ім'я (необов'язково):	
2.	Стаж роботи в суді (у роках):	
3.	Стаж роботи як судді (у роках):	
4.	Ваш вік:	
5.	Стать:	
6.	Освіта (вказати найвищу отриману освіту):	
7.	Курси або навчальні заходи з інформаційних технологій, які ви відвідували за останні п'ять років (так/ні):	
8.	Чи володієте ви сертифікатами або дипломами з інформаційних технологій (так/ні):	

2. Самооцінка знань у сфері інформаційних технологій:

№	Твердження	Оцінка по шкалі 0-5, де 0 – «Повністю не погоджуюся», а 5 – «Повністю погоджуюся».

1.	Я можу використовувати електронні документи та електронні бази даних.	
2.	Я розумію основні принципи безпеки в Інтернеті та знаю, як захищати свої дані в мережі.	
3.	Я вмію встановлювати пароль на електронний лист, а також розпаролювати запаролений лист.	
4.	Я володію основами роботи з офісними програмами, такими як Microsoft Office або аналогічні.	
5.	Я знаю, як використовувати інтернет-ресурси для пошуку та аналізу правової інформації.	
6.	Я вмію користуватися судовими інформаційними системами та базами даних.	
7.	Я розумію основні принципи роботи з електронними доказами та їх допустимість у судовому процесі.	
8.	Я вмію використовувати інформаційні технології для проведення ефективного аналізу доказів у судових справах.	
9.	Я можу здійснювати пошук та оцінку достовірності інформації в Інтернеті.	
10	Я володію навичками роботи з електронними версіями правових актів та судових рішень.	

11.	Я володію навичками, необхідними для проведення судових засідань з допомогою засобів відеоконференції.	
12.	Я знаю основні принципи функціонування алгоритмів та штучного інтелекту.	
13.	Я володію навичками використання спеціалізованих програм для обробки та аналізу великих обсягів даних.	
14.	Я володію достатніми навичками та знаннями для ефективного використання інформаційних технологій у судовому процесі.	
15.	Я розумію принципи роботи сучасних систем електронного документообігу та вмію ними користуватися.	
16.	Я володію навичками аналізу даних за допомогою статистичних методів та інструментів.	
17.	Я можу розробляти та впроваджувати інноваційні підходи до використання інформаційних технологій у судовій діяльності.	
18.	Я вмію використовувати інформаційні технології для автоматизації процесів управління судовими справами та ресурсами.	

19.	Я розумію етичні аспекти використання штучного інтелекту та алгоритмів у судовій діяльності та вмю їх враховувати приймаючи рішення.	
20.	Я розумію принципи стратегії кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації в судовій системі.	
21.	Я знаю, які модулі входять до складу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.	
22.	Я розумію, як працюють основні функції кожного модуля ЄСІТС.	
23.	Я можу пояснити, як ЄСІТС сприяє оптимізації роботи судових органів.	
24.	Я здатний використовувати ЄСІТС для доступу до судової інформації та виконання своїх службових обов'язків.	
25.	Я можу ідентифікувати переваги та обмеження використання ЄСІТС у роботі судді.	
26.	Я вмю взаємодіяти з іншими учасниками судового процесу через ЄСІТС.	
27.	Я розумію важливість безпеки та конфіденційності даних у контексті використання ЄСІТС.	

28.	Я маю намір поглибити свої знання та навички з використання ЄСІТС для підвищення ефективності своєї роботи в судовій системі.	
-----	---	--

3. Відкриті питання:

№	Питання	Відповідь
1.	<p>У справі про розірвання договору, одна зі сторін подала запит на передачу судових документів у формі електронних копій через електронну пошту. Однак інша сторона стверджує, що надання електронних копій може призвести до порушення конфіденційності особистої інформації, що міститься в цих документах. Як суддя, як Ви вирішите цю ситуацію? Дозволите надати електронні копії документів чи вимагатимете оригінали?</p>	

2.	<p>У кримінальній справі при призначенні покарання, суддя використовує алгоритм для аналізу попередніх рішень у схожих справах, щоб допомогти визначити приблизний діапазон покарань. Як суддя, як Ви збираєте інформацію та які критерії ви використовуєте для коректного використання цього алгоритму?</p>	
3.	<p>Суддя використовує алгоритм для прогнозування можливого ризику для дитини в обставинах сімейного конфлікту. Як суддя, як Ви визначите недоліки та обмеження цього алгоритму та як це вплине на ваше рішення?</p>	
4.	<p>Суддя А є активним учасником соціальних мереж і регулярно публікує свої думки та коментарі щодо судових рішень, а також висловлює свої погляди на політичні події та суспільні питання. Його колега, суддя Б,</p>	

<p>вирішила поділитися своїми зауваженнями щодо цієї активності на форумі для суддів.</p> <p>1) Чи вважаєте Ви, що публікації суддів у соціальних мережах можуть вплинути на довіру громадськості до судової системи? Чому?</p> <p>2) Як Ви оцінюєте дії судді Б, яка вирішила висловити свої зауваження щодо публікацій судді А?</p> <p>3) Як ви вважаєте, чи відповідає поведінка суддів у соціальних мережах вимогам професійної етики?</p> <p>4) Які кроки ви запропонуєте для вирішення конфлікту між суддею А та суддею Б?</p> <p>5) Які стратегії Ви б порекомендували суддівській спільноті для вирішення етичних питань у соціальних мережах?</p>	
--	--

Додаток 3

План курсу для самоосвіти суддів «Етичні виклики в еру інформаційних технологій»

1. Вступ до етичних питань в епоху інформаційних технологій

- 1) огляд основних концепцій та тенденцій розвитку сучасних інформаційних технологій
- 2) аналіз впливу інформаційних технологій на правову систему та роль суддів у цьому контексті

2. Основні принципи суддівської етики при використанні інформаційних технологій

- 1) принципи доброчесності, справедливості, незалежності та конфіденційності
- 2) визначення ключових етичних питань та викликів, що виникають у зв'язку з використанням суддями інформаційних технологій

3. Правове регулювання етичних стандартів для суддів у сфері інформаційних технологій

- 1) аналіз чинного законодавства та норм професійної етики щодо використання суддями інформаційних технологій
- 2) визначення прав та обов'язків суддів у цій сфері

4. Етичні дилеми та їх вирішення

- 1) дослідження та аналіз практичних ситуацій, з якими можуть зіткнутися судді при використанні інформаційних технологій
- 2) розробка стратегій вирішення етичних дилем та вибору найкращого способу дій

5. Практичні навички та ресурси

- 1) вивчення конкретні інструменти та методи, які допоможуть суддям ефективно використовувати інформаційні технології

2) вивчення наявних ресурсів, які допоможуть суддям дотримуватися етичних стандартів при використанні інформаційних технологій

6. Самооцінка та планування подальшого розвитку

1) вправи та завдання для самооцінки рівня своїх знань та навичок у сфері етичного використання інформаційних технологій

2) розробка особистого плану подальшого розвитку та підвищення компетентності в цій сфері

7. Оцінювання та підсумкові висновки

1) оцінка ефективності курсу та отримання зворотного зв'язку від учасників

2) формулювання підсумкових висновків та рекомендацій щодо подальшого розвитку етичних стандартів для суддів у сфері використання інформаційних технологій